

Trendbeeld 2021

Politiewerk in coronatijd

POLITIE EENHEID AMSTERDAM

Dienst Regionale Informatie Organisatie
Team Analyse & Onderzoek, Onderzoekersgroep

Inleiding

Met dit trendbeeld blijkt de politie eenheid Amsterdam terug op de belangrijkste trends, ontwikkelingen en risico's in het veiligheidsdomein van het afgelopen jaar en kijkt zij vooruit naar de ontwikkelingen voor het komende jaar. De eenheid Amsterdam omvat de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn.

Het trendbeeld vormt, naast de cijfermatige analyses en de bestaande veiligheidsbeelden, een basis voor de eenheidsleiding en de Driehoek om haar veiligheidsbeleid mee vorm te geven. En het laat zien aan de inwoners van de regio Amsterdam-Amstelland wat de politie bezighoudt en waar haar huidige en toekomstige zorgen liggen.

Het trendbeeld geeft inzicht in de dynamiek van het politiewerk door voorbij de criminaliteitscijfers te kijken. Het is ten eerste gebaseerd op de kennis en ervaringen van professionals uit het veiligheidsdomein in de eenheid Amsterdam: welke thema's houden hen bezig? Wat zien zij in hun dagelijks werk en waar maken zij zich zorgen over? Er is in eerste instantie uitgebreid gesproken met medewerkers van de politie vanuit diverse geledingen, medewerkers van (basis)teams en leidinggevendenden vanuit zowel blauw (basispolitiezorg), recherche als de intel-organisatie. Daarnaast zijn medewerkers van de gemeenten in de eenheid, het OM en het RIEC geraadpleegd en dat is aangevuld met expertise vanuit de wetenschap. De leescommissie bestond uit criticasters vanuit de politie, gemeente(n), het OM, RIEC, Belastingdienst, Douane en FIOD.

In 2020 deed een wereldwijde pandemie onverwacht haar intrede. Het coronavirus had een enorme impact op de samenleving. Dat er gevolgen zijn voor de veiligheid en het politiewerk in de eenheid Amsterdam staat vast. Zoals Terpstra en Salet in hun essay 'Politie in tijden van Corona' het verwoorden: *'De kunstmatig gecreëerde sociale orde met haar door de regering opgelegde anti-coronaregels roept spanningen op, evenals weerstanden en problemen in de naleving'*¹.

Een groot deel van het publieke leven verschoof noodgedwongen naar het online domein. Het werd tijdelijk rustiger op straat, maar aanzienlijk drukker op internet. De politie werd geconfronteerd met nieuwe corona gerelateerde fenomenen als de anderhalve meter-samenleving, coronaspugers, illegale feesten en complotdenkers.

Maar er was meer dan corona. De ontsluiting van de EncroChat-data gaf de politie een ongekende inkijk in de Nederlandse onderwereld en leidde tot meerdere geld- en drugsvangsten, arrestaties en liquidaties werden voorkomen. Maar ook ontwikkelingen die reeds in voorgaande jaren zijn ingezet, werken nu nog door.

Aan de hand van de thema's die in voorgaande jaren ook zijn beschreven in de trendbeelden, is bekeken wat de recente ontwikkelingen zijn wat betreft:

- **Dealen & schieten:** de drugseconomie vindt doorgang ondanks corona en de zorgen over jeugd en wapens zijn nog immer aanwezig.
- **Tumult in de samenleving:** er is sprake van nieuwe tegenstellingen en de weerstand tegen de overheid is toegenomen.
- **Kwetsbare groepen:** er zijn zorgen over kwetsbare groepen als personen met verward gedrag, slachtoffers van huiselijk geweld en zedemisdrijven.
- **Dreiging van het onzichtbare:** met een verschuiving van een deel van het leven van offline naar online is cybercrime meer alomtegenwoordig en lijkt het zicht op ondermijning af te nemen.
- **Gezag in de knel:** de handhaving van de coronamaatregelen vergt veel van zowel de politie als de boa's en de capaciteitsdruk neemt toe.

Bevolking

De groei van het aantal inwoners in de regio Amsterdam was de afgelopen jaren een gegeven, maar in 2020 is deze nagenoeg tot stilstand gekomen. Alleen de gemeente Uithoorn groeide in 2020 harder dan in 2019². Cijfers van het CBS laten zien dat het inwonertal van de gemeente Amsterdam afnam in de maanden maart t/m juni 2020. Sinds augustus groeit het aantal inwoners in de stad weer, maar minder sterk dan het voorgaande jaar³. De afname wordt grotendeels veroorzaakt doordat de migratie uit het buitenland stagneerde. En in de eerste helft van het jaar 2020 verlieten meer Amsterdammers de stad dan in 2019. De groeistop heeft gevolgen voor de regio, zeker ook op economisch gebied. De vraag is of de jaren van groei definitief voorbij zijn⁴.

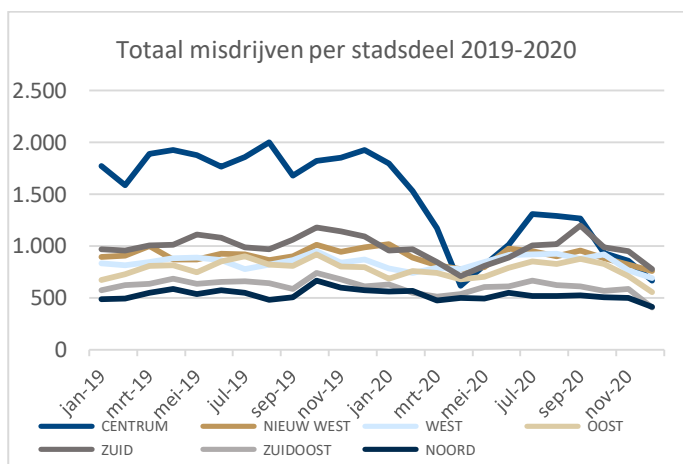
De gemeente Amsterdam presenteerde drie scenario's waarin het lockdown-effect op het aantal bezoekers is verwerkt⁵. Alle denkbare scenario's (hoog, midden en laag) gaan uit van een flinke krimp ten opzichte van 2019. Zowel bij verblijfsbezoekers als dagbezoekers gaat het over dalingen die kunnen oplopen tot wel 74%.

Criminaliteit en overlast: corona heeft grote impact

Het totaal aantal geregistreerde misdrijven in de eenheid Amsterdam in 2020 (78.921) is met 11% gedaald in vergelijking met 2019⁶. Landelijk is er sprake van een daling van 1%. De daling is het sterkst in de maanden april en mei, tijdens de intelligente lockdown. Dit beeld geldt zowel voor de eenheid Amsterdam als voor heel Nederland. Wel houdt de daling in de eenheid Amsterdam langer aan dan in de rest van het land. Dit zou verklaard kunnen worden door de grotere afhankelijkheid van toeristen, forensen en bezoekers van de stad Amsterdam. Tijdens de tweede lockdown in december 2020 is opnieuw sprake van een duidelijke afname.

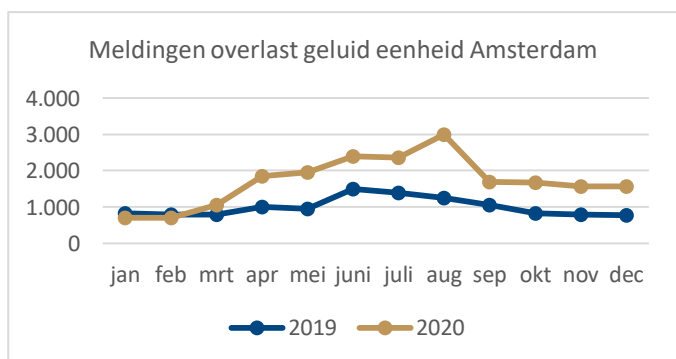
De afname wordt vooral veroorzaakt door minder vermogensdelicten zoals zakkenrollerij en winkeldiefstal, waarbij 'gelegenheid de dief maakt'. Omdat er meer mensen thuis bleven en er minder mensen op straat waren daalden ook de High Impact Crimes (HIC) diefstal/inbraak woning, straatroof en overval flink in vergelijking met 2019. In de eenheid Amsterdam is het aantal misdrijven diefstal/inbraak woning en overval afgenomen met respectievelijk 27% en 29%. Het aantal misdrijven straatroof liet begin 2020 nog een toename zien, maar de daling over het gehele jaar bedraagt 23% ten opzichte van 2019. De grootste afname betreft het delict zakkenrollerij met 54%. Het delict horizontale fraude, waar bijvoorbeeld 'Vriend in Nood fraude' en fraude met internetbankieren onder vallen, laat daarentegen een flinke stijging zien (30%).

Bij een vergelijking van de Amsterdamse stadsdelen valt op dat het Centrum niet alleen tijdens de eerste en tweede lockdown, maar ook in de tussenliggende maanden minder misdrijven kent. De impact van de sluiting van de horeca, de lege winkelstraten en de weinige toeristen blijft voelbaar. Waar het criminaliteitsniveau in de overige stadsdelen na de intelligente lockdown weer vrij snel oploopt naar het niveau van 2019, is dat in het Centrum duidelijk niet het geval.

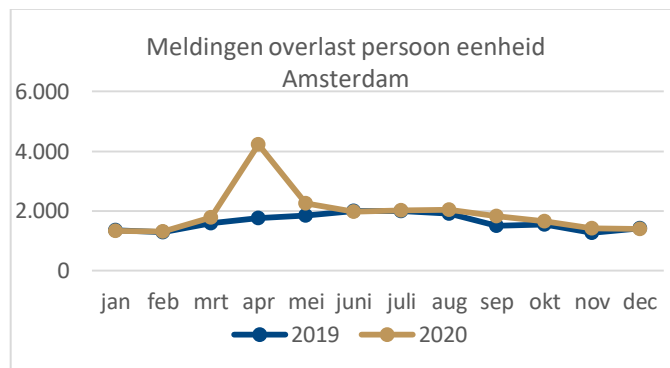
Grafiek 1: totaal misdrijven 2019 - 2020 per stadsdeel⁷

Terwijl de criminaliteit het afgelopen jaar afnam, steeg de overlast. Dit geldt voor alle gemeenten binnen de eenheid Amsterdam. Zo ligt het aantal politiemeldingen⁸ geluidsoverlast aanzienlijk hoger dan in 2019 (grafiek 2). Na de eerste lockdown blijft het aantal meldingen hoog, ook tijdens de tweede golf.

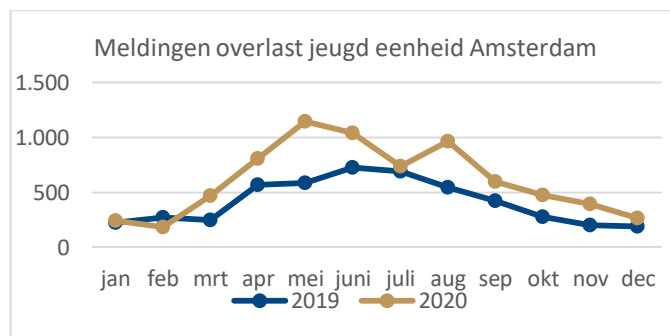

Grafiek 2: politiemeldingen overlast van/door geluid 2019 - 2020⁹

De politiemeldingen overlast jeugd en persoon laten ook een toename zien. Het aantal meldingen overlast persoon is bijzonder hoog tijdens de intelligente lockdown en gaat daarna terug naar de waarden van 2019 (grafiek 3), terwijl de meldingen overlast jeugd pas daarna stijgen (grafiek 4). Waarschijnlijk hangt de toename van het aantal overlastmeldingen samen met de coronamaatregelen. Er waren veel meldingen over het niet naleven van de maatregelen.

Grafiek 3: politiemeldingen overlast van/door persoon 2019 - 2020

Grafiek 4: politiemeldingen overlast van/door jeugd 2019 - 2020

Het aantal overlastincidenten¹⁰ in stadsdeel Centrum kent in 2020 een duidelijk ander patroon dan in 2019. Het aantal overlastincidenten ligt in 2019 tot half maart 2020 beduidend hoger dan in de overige stadsdelen. Tijdens de eerste lockdown daalt het aantal overlastincidenten in het Centrum terwijl de andere stadsdelen juist een stijging laten zien. Tussen de eerste en tweede lockdown loopt het aantal incidenten in de binnenstad weer op tot het niveau van 2019. In de overige stadsdelen ligt dan het aantal overlastincidenten beduidend hoger dan in het voorgaande jaar.

Vuurwerkoverlast in aanloop naar oud en nieuw is een jaarlijks terugkerend probleem. Het aangekondigde vuurwerkverbod in 2020 maakte dat men het vuurwerk op voorhand ging afsteken. De jaarwisseling in de eenheid Amsterdam is beheersbaar verlopen en de overlast door vuurwerk was beperkt.

Het jaar 2020 is cijfermatig een vreemde eend in de bijt als gevolg van de coronapandemie. Het is de vraag hoe dit zich in 2021 zal gaan ontwikkelen. Wat zal de impact zijn van de opening van de horeca en de terugkeer van toeristen op criminaliteit en overlast?

Daarnaast wil burgemeester Halsema met het plan 'Aanpak binnenstad'¹¹ het drukteprobleem in de oude binnenstad aanpakken, onder andere door branches die 'feesttoeristen' aantrekken te verkleinen¹².

Politiewerk in coronatijd en daarna

James Sheptycki, verbonden aan de York University in Toronto, publiceerde in april 2020 een essay over het politieoptreden van dit 'first global police event' waarbij politie wereldwijd en tegelijkertijd wordt gemobiliseerd vanwege een fundamentele en ingrijpende gebeurtenis: een 'pandemic panic'¹³. Hij stelt dat de politie flink getest zal worden gedurende de pandemie en dat dit onherroepelijk tot verandering zal leiden van politie-optreden: 'All the signs are, when it comes to the politics of policing and social order, nothing will ever be the same'¹⁴.

Toen de pandemie zich aankondigde werd er binnen de Nationale Politie direct gedacht in termen van scenario's¹⁵ waarbij de duur en heftigheid van de pandemie en de recessie als de meest impactvolle variabelen worden gezien voor het politiewerk. Sowieso verwachtte men een toename van de online criminaliteit en digitalisering van het politiewerk. In het geval van een niet te lang durende en uitdovende pandemie zou de politie onder druk komen te staan door verstoringen van de openbare orde, een veranderend criminaliteitsaanbod, capaciteitsproblemen en de verscherpte aandacht voor het handelen van de politie in de media en de politiek. Naarmate de pandemie voortduurt, zou die druk navenant groter kunnen worden: het draagvlak vermindert, het vertrouwen in de politie onder de bevolking neemt af en de agressie tegen handhavers neemt toe. Ook criminelen staan onder hogere druk wat zou leiden tot meer onderling geweld.

Het is de vraag in hoeverre deze scenario's werkelijkheid zijn geworden of gaan worden. Welke veranderingen zijn blijvend, en welke zijn of waren van tijdelijke aard? De ontwikkelingen op de vijf thema's in dit trendbeeld werpen hier al enig licht op. In de eindbeschouwing komen deze vragen opnieuw aan de orde.

1. Dealen & schieten

Ondanks het coronavirus vindt de drugscriminaliteit binnen de eenheid Amsterdam doorgang. De illegale drugseconomie blijkt pandemiebestendig. De zorgen over de geweldsspiraal onder jongeren blijven aanwezig, ook in 2020 waren er meerdere verontrustende signalen over jongeren die betrokken zijn bij gewelddadige activiteiten en die een wapen voorhanden hebben. De hoop is dat met interventies en bewustwording de normalisering van geweld- en wapengebruik teruggedrongen kan worden.

Ontwikkelingen in de drugswereld

Nederland speelt een belangrijke rol in de productie van synthetische drugs en het wassen van cocaïne uit smokkelmateriaal. Daarnaast fungeert ons land binnen de wereldwijde 'narconomie' als distributieland¹⁶. Het is niet voor niets dat drugscriminelen graag vanuit Nederland opereren. 'Ons land heeft een uitstekende infrastructuur, veel deskundigheid, is nog altijd behoorlijk open minded ten opzichte van drugs en we kennen een naar verhouding mild strafklimaat', aldus Carlos Bertens, programmaleider Drugs van de Landelijke Eenheid¹⁷. Veel drugs komen binnen via de Rotterdamse en Antwerpse havens, waar miljoenen containers per jaar worden verscheept¹⁸. Het afgelopen jaar werden in de haven van Antwerpen negen jonge mannen, voornamelijk uit Amsterdam Zuidoost, aangehouden bij het 'uithalen' van 4.200 kilo cocaïne met een straatwaarde van honderden miljoenen euro's¹⁹. Deze vondst stond niet op zichzelf en leidde tot invallen in onder andere Amsterdam en Amstelveen met een groot aantal arrestaties en inbeslagname van drugs en luxe goederen²⁰. Diverse publieke en private partijen in stadsdeel Zuidoost hebben hun krachten gebundeld om de ondermijnende drugscriminaliteit integraal aan te pakken.

Het Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving constateert dat de coronapandemie geen significante impact lijkt te hebben op de productie van drugs in de Europese Unie²¹. Ook de handel vindt doorgang: de voorraden zijn groot genoeg om de zaken te laten doorgaan en het blijkt dat de internationale drugshandel zich aanpast. Smokkel via bestaande distributielijnen zoals het dark web en postpakketten gaan door en er worden nieuwe routes en lijnen gebruikt, bijvoorbeeld een drugstransport via een lading mondkapjes²². Corona en het wegblijven van toeristen leidt wel tot minder vraag. Uit rioolmetingen²³ blijkt dat het gebruik van de partydrug XTC tijdens de coronaperiode²⁴ in Amsterdam welhaast gehalveerd is ten opzichte van maart 2019; het cocaïnegebruik daalde met 19%, en het cannabisgebruik met 26%. Amsterdamse straatdealers van nepdope waren tijdens de lockdown minder prominent aanwezig maar toen de toeristen in de zomer terugkeerden, waren ook zij weer 'in business'²⁵.

In alle regiogemeenten van de eenheid Amsterdam worden met regelmaat hennepwekerijen aangetroffen. In Aalsmeer hebben

de gemeente, de Belastingdienst en de politie het afgelopen jaar gezamenlijk controles uitgevoerd op een industriegebied. Hierbij werden een hennepstekkerij en illegaal vuurwerk aangetroffen en in beslag genomen²⁶. Ook in de overige gemeenten zijn verschillende woningen op last van de burgemeesters gesloten in verband met de productie van drugs. Zo werd in een woning in Amstelveen een drugslab aangetroffen waar een grondstof voor MDMA werd gemaakt²⁷ en trof men op een parkeerterrein een brandend bestelbusje aan met chemisch drugsafval²⁸.

Nieuwe drugs

Cannabis, XTC en cocaïne blijven onder Nederlandse gebruikers populair. Er wordt daarnaast geëxperimenteerd met nieuwe drugs wat weer tot nieuwe handelsmogelijkheden voor criminelen leidt. Regelmatig verschijnen middelen op de markt die niet op de opiumlijst staan, zoals de drug 'Miauw Miauw' (MMC-3). Staatssecretaris Paul Blokhuis (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) wil in 2021 met een wetsvoorstel komen om deze zogenaamde 'designerdrugs' te verbieden. Daarnaast presenteerde de lokale driehoek begin 2021 haar plan om niet langer softdrugs aan toeristen te verkopen in Amsterdam om zo het aantal coffeeshops in de stad omlaag te brengen²⁹.

Door de ontsluiting van de EncroChat-data is het afgelopen jaar meer zicht verkregen op specifieke drugsmarkten, zoals die van ketamine en crystal meth (officieel: methamfetamine). Vooral deze laatste trekt de aandacht omdat daarbij meerdere Mexicaanse verdachten zijn aangehouden. Labs waar voorheen XTC geproduceerd werd, worden omgebouwd voor de productie van crystal meth. Ontmantelde labs laten zien dat er professioneler en efficiënter gewerkt wordt³⁰. De productie is vooral bestemd voor de buitenlandse markt; volgens de geraadpleegde professionals wordt crystal meth in Nederland niet veel gebruikt. Ketamine, officieel geen harddrug maar een geneesmiddel³¹, lijkt echter wel aan een opmars bezig in Nederland. Het afgelopen jaar werd door de FIOD een grote hoeveelheid aangetroffen³². Daarnaast werd in december 2020 in Hoofddorp een recordhoeveelheid ketamine gevonden met een straatwaarde van 8 miljoen euro. Bij beide vondsten waren verdachten uit Amsterdam betrokken³³.

De gemeente Amsterdam legde in 2019 de verkoop van de partydrug lachgas aan banden door de (online) verkoop zonder geldige vergunning te verbieden. Volgens drugsonderzoeker Ton Nabben heeft de opkomst van tanks van twee of meer liter het problematisch lachgasgebruik versterkt³⁴. Lachgas blijkt niet onschuldig en kan leiden tot verslaving en verschillende ernstige gezondheidsklachten. Vooral het gebruik van lachgas in het verkeer zorgt voor gevaarlijke situaties. Verder zijn er zorgen bij partners in het havengebied over de veiligheid van opslaglocaties van de lachgastanks vanwege explosiegevaar. Het kabinet werkt aan een wetsvoorstel om de verkoop en handel voor recreatief gebruik te verbieden.

Gewelddoden

In 2020 kwamen in de eenheid Amsterdam 12 personen³⁵ om het leven door geweld³⁶, een lager aantal dan voorgaande jaren

waar het aantal gewelddoden tussen 15 en 25 lag. Hieronder bevond zich de geruchtmakende zaak van een jongeman die neergeschoten werd toen hij tussenbeide sprong tijdens een beroving van een nep-Rolux en twee ongelukken met wapens waarbij tieners betrokken waren onder invloed van drugs. De drugsoorlog binnen de georganiseerde misdaad met liquidaties over en weer lijkt geluwd³⁷, er vielen in 2020 twee doden als gevolg van een liquidatie.

Foto: Opnieuw huis beschoten in Amsterdam 27 augustus 2020 (ANP)

Explosieven en beschietingen

Ook in 2020 werden, net als in voorgaande jaren, verschillende woningen en bedrijfspanden doelwit van beschietingen en achtergelaten explosieven. In plaats van handgranaten wordt er nu vaker gebruik gemaakt van zelfgemaakte explosieven. Zo werden er het afgelopen jaar in Amsterdam, Amstelveen, Diemen en Aalsmeer bij verschillende incidenten explosieven gebruikt of aangetroffen. Uit onderzoek van de taskforce Geweld en Intimidatie Tegen Ondernemers (GITO) naar 37 geweldsincidenten bleek een verband tussen beschietingen of achtergelaten explosieven bij bedrijfspanden en criminele conflicten³⁸.

Jeugd en wapens

Politiecijfers laten een stijging zien van het aantal wapenincidenten waarbij 12 tot 17 jarigen betrokken zijn³⁹. De zorgen over de toename van wapens onder jongeren bestaan niet alleen in de regio Amsterdam maar in heel Nederland⁴⁰. Regelmatig worden bij jongeren grote messen aangetroffen. Ze zeggen zich vooral te bewapenen omdat anderen het ook doen. Kluisjescontroles op scholen en inleveracties moeten het wapenbezit omlaag brengen. Tijdens de actie 'Amsterdam ontwapent'⁴¹ begin november 2020, die leidde tot veel media aandacht, werden honderden wapens ingeleverd. Winkels als de Action, Hema en Blokker hebben aangegeven geen messen meer te verkopen aan jongeren onder de 16 jaar. De overheid werkt aan wetgeving waarbij het voor jongeren verboden wordt een mes bij zich te dragen en winkels wordt verboden messen aan minderjarigen te verkopen⁴². In november 2020 bracht het ministerie van Justitie en Veiligheid het landelijk actieplan Wapens en Jongeren uit. Dit actieplan bevat maatregelen om het wapenbezit en wapengeweld onder jongeren terug te dringen⁴³.

Professionals ervaren een verharding van de straatcultuur waarbij jongeren elkaar beroven of afpersen onder dreiging van geweld. 'Snitchen' is een doodzonde, er is sprake van angst onder jongeren om hiermee naar voren te komen en incidenten komen vaak pas aan het licht als een ouder er lucht van krijgt en naar de politie stapt. Er zijn signalen dat jongeren worden ingezet voor criminele klussen zoals het dealen van drugs. Alle gemeenten binnen de eenheid Amsterdam hebben te maken met jeugdgroepen die overlast geven en zich waarschijnlijk met drugshandel en andere vormen van criminaliteit bezighouden. Geld, status en erbij horen zijn belangrijke drijfveren voor jongeren. Daarnaast blijkt dat bij straatroven opvallend vaak jonge verdachten betrokken zijn waarbij telefoons, merkleding en horloges worden buitgemaakt. Er lijkt sprake van een verschuiving van straatcriminaliteit naar cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit. Jongeren zijn vaker betrokken bij zaken als WhatsApp fraude, marktplaatsfraude en online bedreiging. Cijfers van de gemeente Amsterdam bevestigen dat na een jarenlange daling van jeugdcriminaliteit het aantal jeugdige verdachten toenam⁴⁴.

Online straatcultuur: drillrap

Drillrappers zijn veelal zeer jonge rappers (tot een jaar of 20) behorend tot een groep en loyaal aan een bepaalde buurt. Ze vallen op door gebruik van gezicht bedekkende kleding in hun videoclips. Veel voorkomende onderwerpen in de raps zijn andere drillgroepen, geweld, drugs en wapens⁴⁵. In hun clips en via sociale media dagen groepen elkaar uit.

Uit recent onderzoek naar Rotterdamse drillrappers⁴⁶ blijkt dat het geweld waar deze rappers bij betrokken zijn zich veelal beperkt tot de drillmuziek zelf en de communicatie op sociale media: 'Echt niet iedere drillrapper steekt er op los.', aldus onderzoeker van straatcultuur Robby Roks⁴⁷. Dat neemt niet weg dat de boodschap in de muziek veelal gewelddadig is en wapenbezit propageert en juist dat baart velen zorgen. De online confrontaties kunnen escaleren tot confrontaties in de echte wereld. Zo waren bij een dodelijk steekincident in Scheveningen in augustus 2020 drillrappers uit Amsterdam en Rotterdam betrokken. Een fenomeen dat zijdelings in verband wordt gebracht met drillrappers, is 'hoodfights': vechtpartijen in de openbare ruimte waarbij personen elkaar uitdagen.

Inmiddels zijn er ook initiatieven die het geweld en messenbezit onder jongeren tegen willen gaan. Zo staan moeders van drillrappers op om het geweld een halt toe te roepen⁴⁸ via de stichting 'Moeder is de sleutel' en deed rapper Tur-G⁴⁹ een oproep in rapvorm om beter na te denken over verheerlijking en gebruik van geweld in de drillrapscene.

2. Tumult in de samenleving

Waar mensen samenleven is, onvermijdelijk, ook sprake van tegenstellingen en spanningen. De coronapandemie zet het samenleven op bepaalde punten onder druk. Het was rustiger op straat, maar het was onrustig op andere fronten. Sociale media blijken een invloedrijke mobiliserende factor waardoor geluiden en tegenstellingen worden versterkt. Mensen en in bijzonder influencers, kunnen in korte tijd een groot publiek bereiken. Het risico bestaat dat mensen in een 'nieuwsfuk' belanden van complottheorieën en desinformatie⁵⁰.

Rustig(er) op straat

In voorgaande jaren was sprake van zorgen over de toename van de drukte in de regio. Het aantal toeristen en bezoekers toonde een voortgaande stijgende lijn. Overlast in wijken en een welhaast onhoudbare druk op het Wallengebied waren het gevolg. Het toerisme kwam echter tijdens de eerste coronagolf in maart en april tot stilstand⁵¹. De coronapandemie zorgt voor een fikse daling van het totaal aantal bezoekers aan de regio⁵². Het CBS becijferde in juli 2020 een daling van rond 60% van het aantal toeristen en 40% van het aantal dagjesmensen dat de stad bezoekt. Vanaf maart 2020 werden alle grote en kleine evenementen afgelast en ook gedurende de rest van het jaar konden concerten, festivals en evenementen als Sail geen doorgang vinden. Voetbalwedstrijden werden zonder publiek gespeeld en het nachtleven kwam tot stilstand. De evenementensector is door de coronacrisis hard geraakt^{53 54}. De verwachting is wel dat de aantrekkingskracht van de regio op bezoekers zal terugkeren als de coronacrisis voorbij is, de horeca weer opengaat en evenementen weer kunnen plaatsvinden.

Polarisatie

Polarisatie is het proces waarbij tegenstellingen tussen partijen of bevolkingsgroepen worden versterkt. Het kan leiden tot onrust en escalatie. Het afgelopen jaar kwamen in het bijzonder de antiracisme beweging en groepen die zich verzetten tegen het coronabeleid van het kabinet naar voren.

De antiracisme beweging in Nederland kreeg een impuls via Black Lives Matter (BLM), een internationale beweging, ontstaan in de VS in 2013 als reactie op politiegeweld tegen de Afro-Amerikaanse bevolking. Na de dood van George Floyd in Minneapolis op 25 mei 2020 ontstonden er wereldwijd, ook in Nederland, protesten. Onder de noemer BLM vinden diverse groepen en individuen elkaar. Het verzet tegen Zwarte Piet heeft hierin een rol, maar vele individuen en actiegroepen sluiten zich aan en vormen zo een netwerk van sympathisanten⁵⁵. Waar politiegeweld de aanleiding vormde, werd het in Nederland gaandeweg meer en meer een beweging tegen (institutioneel) racisme. De BLM demonstratie op 1 juni 2020 was de eerste grote demonstratie in Amsterdam sinds corona met een onverwacht hoge opkomst. Er is veel publieke en politieke steun als het gaat om het tegengaan van racisme

en (politie)geweld. Het leidt ook tot tegenreacties⁵⁶ vanuit de rechts-extremistische hoek en aanhangers van Zwarte Piet⁵⁷.

De beweging tegen de coronamaatregelen wordt vooral belichaamd door de actiegroep Viruswaarheid. Deze kwam op tijdens de eerste coronagolf en richt zich tegen het coronabeleid van het kabinet. Ze vindt de maatregelen te streng, onrechtvaardig, wantrouwt informatievoorziening vanuit de 'gevestigde' media en de wetenschap en heeft een sterke anti-overheidshouding. Viruswaarheid trekt een veelheid van mensen en groeperingen naar zich toe die gekenmerkt worden door ontevredenheid over de overheid, waaronder de Gele Hesjes. Deskundigen geven aan dat maatschappelijke onrust, onzekerheid en wantrouwen een voedingsbodem zijn voor complot denken⁵⁸. Onderzoekers spreken in het licht van deze beweging van 'problematisch complot denken' waarbij wordt uitgegaan van een almachtige elite en waarbij iedere informatie die dit tegensprekt terzijde wordt geschoven⁵⁹. Deze complottheorieën hebben in de loop van 2020 ook een ontwikkeling doorgemaakt. Waar het virus aan het begin van 2020 nog werd neergezet als een 'Chinees biowapen', werd het later in het jaar gezien als een tactiek van de overheid om de bevolking onder de duim te houden⁶⁰.

De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) wijst op een toename van polarisatie sinds de coronapandemie⁶¹. Corona werkt in die zin als een katalysator voor tegenstellingen. Sinds de coronapandemie is een versterkte aanwezigheid waarneembaar van complottheorieën, burgerlijke ongehoorzaamheid, en een anti-overheidshouding in de samenleving. De coronacrisis heeft de ongelijkheid in de samenleving aangescherpt en zichtbaarder gemaakt. Groepen die al langer wantrouwend tegenover de overheid staan zijn in deze periode bijeen gebracht en deze groep is gegroeid. Deze 'nieuwe tegenstellingen' zullen naar alle waarschijnlijkheid niet verdwijnen met het wegebben van de pandemie. Eenmaal ontstaan wantrouwen is moeilijk terug te draaien.

Pedojagen: ongewenste vorm van eigenrichting

Onder invloed van spraakmakende zaken in binnen- en buitenland zijn er al jaren groepen actief die zedendelinquenten confronteren met hun gedrag. Met enkele honderden incidenten in Nederland in het afgelopen jaar heeft het echter een vlucht genomen. Filmpjes van personen worden op internet gedeeld waarbij sprake is van 'namen en shamen' en mensen die aan de digitale schandpaal worden genageld. Soms gaat het verder en worden mensen opgezocht en mishandeld.

Zo is er het trieste voorbeeld van de dood van een 73-jarige Arnhemmer in oktober 2020 die voor zijn woning door een groep tienerjongens werd mishandeld nadat hij door hen was verleid tot een seksafpraak. Hij overleed aan de gevolgen van de mishandeling. Politie en OM riepen in november 2020 gezamenlijk op om vooral te 'stoppen met pedojagen': *'Pedojagers kosten ons veel extra werk, dat gaat ten koste van ons bestaande werk dus ook ten koste van het opsporen van kindermisbruik.'* Aldus Oscar Dros, portefeuillehouder burgeropsporing bij de politie⁶².

Het fenomeen 'pedojagen' lijkt gegroeid in de coronatijd. Complottheorieën, als die van QAnon waarin kindermisbruik door een elite een prominente rol speelt⁶³ heeft waarschijnlijk daaraan bijgedragen. Daarbij komt de door corona ingegeven verving waardoor vooral jonge mannen zich laten meeslepen. Al langer is de trend waarneembaar van burgers die steeds vaker een politiepet opzetten⁶⁴ en zich inzetten als burgerwacht of online sporen veilig stellen. Digitale platforms en sociale media maken het makkelijker voor de burger om te gaan 'opsporen'. Criminoloog Marc Schuilenburg stelt dat het uitlokken van vermeende pedofielen de schaduwkant van de participatiesamenleving laat zien. Hij ziet het als een uitwas van diensten als Meld Misdaad Anoniem en tv-programma's als Opsporing verzocht⁶⁵.

In de eenheid Amsterdam zag men het aantal incidenten met pedojagers groeien sinds de zomer van 2020⁶⁶. Er zijn meerdere groepen actief als 'pedojagers' die online afspraken maken met vermeende pedofielen. Chantage van de slachtoffers, afpersing, lijkt bij meerdere van die incidenten een rol te spelen.

Demonstraties

De afgelopen jaren was sprake van een gestage toename van het aantal demonstraties. Zo verdubbelde in twee jaar tijd het aantal gemelde demonstraties⁶⁷ bij de gemeente van 789 in 2017 naar 1.444 in 2019⁶⁸. Deze lijn zette zich in 2020, ondanks corona, voort. Alleen in maart en april van 2020 werd er niet tot nauwelijks gedemonstreerd en was het rustig op de Dam. Ondanks een geldende noodverordening werd er daarna weer volop gedemonstreerd, zij het met beperkingen. Het totaal aantal bij de gemeente gemelde demonstraties lag in 2020 op 1.422, en daarmee op welhaast hetzelfde niveau als in 2019. Voorafgaand aan de tweede lockdown zagen politiemedewerkers een 'oud en vertrouwd' beeld met wekelijks vele demonstraties op en rond de Dam van veelal dezelfde demonstranten als voorgaande jaren.

Demonstraties kosten de driehoekspartners veel tijd en capaciteit en nog meer gedurende de pandemie waarbij coronamaatregelen moeten worden toegepast. Een aantal demonstraties wordt niet altijd vooraf gemeld en de mate van georganiseerdheid – en daarmee aanspreekbaarheid – van demonstranten neemt af. Politie en haar partners worstelen met de grotere mate van onvoorspelbaarheid die dat met zich meebrengt. Dat is een probleem in de preparatie van de handhaving, en des te meer in tijden van corona.

Er kwamen nieuwe issues op de demonstratie-agenda, zoals bijvoorbeeld het anti-abortus activisme⁶⁹ en door de internationale actualiteit ingegeven protesten, zoals de oorlog tussen Armenië en Azerbeidzjan. Ook de boeren en klimaatactivisten, relatief nieuwe groepen in het demonstratielandschap, zetten hun actie(s) van voor de coronacrisis ook daarna voort. Het beeld qua demonstraties in 2020 werd echter gedomineerd door de protesten tegen coronamaatregelen en de antiracisme protesten. Viruswaarheid en aanverwante groepen hebben, in tegenstelling tot de

meerderheid van de demonstranten, een verminderde bereidheid om zich aan de coronamaatregelen te houden tijdens hun acties. Deze demonstraties concentreerden zich voornamelijk in Den Haag. In Amsterdam bleef het in 2020 bij enkele acties die kleinschaliger van aard waren en niet tot grote problemen leidden. Dit in tegenstelling tot acties elders in het land waarbij activisten politici en journalisten (onder andere de NOS) belaagden⁷⁰. Echter, begin 2021⁷¹ vond ook in Amsterdam een grootschalige demonstratie plaats.

Foto: Black Lives Matter demonstratie op de Dam 1 juni 2020

De BLM demonstratie op 1 juni tegen racisme en politiegeweld, luidde het 'demonstratieseizoen' van 2020 in. Deze leidde tot een onverwachte en overweldigende grote opkomst⁷². De demonstratie zelf verliep vreedzaam en zonder schermutselingen. Er ontstond echter grote ophef direct na afloop waarbij de kwestie van het al dan niet handhaven van de coronamaatregelen centraal stond⁷³. In hun analyse van de gebeurtenissen onder de titel 'Een verkeerde afslag'⁷⁴ stellen onderzoekers dat er sprake was van 'a perfect storm' door een samenloop van omstandigheden: het viel samen met de eerste dag van de versoepeling van de maatregelen en de (her)opening van de horeca, de hoge opkomst was niet voorzien, en de handhaving van de 1,5 meter afstand bleek onmogelijk. Er volgde ferme kritiek op het niet ter plekke ingrijpen door de burgemeester. Een tweede BLM demonstratie in het Nelson Mandela park op 10 juni 2020 bracht 10.000 mensen bij elkaar en deze verliep goed mede omdat er veel maatregelen genomen waren om 1,5 meter afstand te houden.

De coronacrisis zorgde noodgedwongen voor een strengere omgang met demonstraties vanuit de driehoek. Via de geldende Wet Openbare manifestaties werden aanwijzingen gegeven ten aanzien van onder andere aantallen deelnemers en het uitdelen van flyers. Sinds 1 december 2020 is de noodverordening vervangen door de tijdelijke coronawet. Er werd actief gehandhaafd op het houden van 1,5 meter afstand, onder meer door het verplaatsen van demonstraties. Allemaal om besmettingen en het risico op wanorde te voorkomen. De verwachting van geraadpleegde professionals is dat met het einde van de coronacrisis er weer op gelijke schaal en grootte gedemonstreerd zal gaan worden als voor de crisis.

Radicalisering, extremisme en terrorisme

Polarisatie kan leiden tot radicalisering en extremisme, waardoor mensen bereid zijn om met geweld tot actie over te gaan. De maatschappelijke zorgen omtrent corona en het wantrouwen jegens de overheid gaven in het afgelopen jaar een nieuwe impuls aan online en offline activisme in Nederland, maar resulteerde volgens de NCTV ook in een radicale onderstroom die mogelijk tot extremistische gedragingen zou kunnen komen⁷⁵.

Het dreigingsniveau staat sinds 2019 op niveau 3 (aanzienlijk). De NCTV acht daarmee de kans op een terroristische aanslag voorstelbaar, waarbij de dreiging vooral van eenlingen uitgaat. Een belangrijke trend die geraadpleegde professionals uit verschillende domeinen signaleren is dat het thema CTER (oftewel radicalisering, extremisme en terrorisme) al langere tijd in diversiteit, omvang en complexiteit toeneemt. Men noemt als belangrijk aandachtspunt dat de mogelijke aanwezigheid en dreiging van terrorisme meer normaal lijkt te worden. Hierdoor neemt urgentie rondom het thema af, terwijl de dreiging complexer is dan voorgaande jaren.

In tegenstelling tot vorig jaar is het debat over terugkerende uitreizigers in 2020 nagenoeg niet gevoerd in de media. Dit neemt niet weg dat geraadpleegde professionals zich zorgen maken over terugkeerders en jihadisten die de komende jaren uit detentie zullen komen. De jihadistische beweging bleef versplinterd en onvoorspelbaar, maar de intentie om aanslagen te plegen in westerse landen is volgens de NCTV onverminderd aanwezig. Hoewel de invloed van IS op Europa tanende is, deden zich wel aanslagen voor, zoals de onthoofding van de Franse docent Samuel Paty door een jihadist medio oktober 2020. Zogenaamde copy cat aanslagen volgden in onder andere Parijs, Wenen en Nice⁷⁶. Ook in Nederland vond dit weerklank en moest een docent van het Rotterdamse Emmauscollege onderduiken na online bedreigingen vanwege een getoonde cartoon⁷⁷.

Hoewel de groep klein en ongeorganiseerd is, is de dreiging van rechts-extremisme het afgelopen jaar toegenomen waardoor er meer aandacht voor is gekomen⁷⁸. Geraadpleegde professionals onderschrijven de dreiging en het aanhoudende geweldspotentieel binnen het rechts-extremisme, die mede onder invloed van de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten en de coronacrisis geïntensiveerd zijn. Met name het virus was in 2020 katalysator voor het verder verspreiden van racistische, islamofobe en antisemitische denkbeelden⁷⁹. Volgens de NCTV kunnen eenlingen online, in het bijzonder uit de rechts-extremistische hoek, radicaliseren door in contact te komen met gelijkgestemden. Deskundigen waarschuwen dat rechts-extremisten online ook op steeds jongere leeftijd radicaliseren⁸⁰.

Een nieuwe ontwikkeling is het aanstellen van een Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding om de aanpak van discriminatie, bedreiging en intimidatie van de Joodse gemeenschap in Nederland te versterken. Volgens minister Grapperhaus van Justitie en Veiligheid wordt antisemitisme meer zichtbaar binnen de samenleving, onder andere door het

grote bereik van sociale media. *'Corona en economische tegenspoed zijn een voedingsbodem voor complottheorieën tegen de Joodse gemeenschap'*, aldus de minister⁸¹. Een voorbeeld binnen de eenheid is het Israëliëse restaurant Hacarmel dat al eerder, maar ook in 2020 meerdere malen doelwit werd van vernieling, bekladding, bedreiging en poging tot brandstichting⁸². Daarnaast is minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voornemens om een Nationaal Coördinator Discriminatie en Racisme en een Staatscommissie te benoemen⁸³.

In de regio Amsterdam was de pandemie in het algemeen brandstof voor velerlei vormen van racisme, complottheorieën, maatschappelijk ongenoegen en anti-overheidsextremisme⁸⁴. Volgens de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid Pieter- Jaap Aalbersberg waren complotten er altijd al, maar is corona een soort *'contrastvloeistof'* die dit zichtbaar heeft gemaakt⁸⁵. Hoewel de actiebereidheid onder complotdenkers in Amsterdam vrij laag lijkt te zijn, des te langer de coronacrisis voortduurt, des te meer risico voor radicalisering⁸⁶. Daarbij komt dat het geloof in de ene complottheorie (bijvoorbeeld 5G of Microsoft als het 'grote kwaad') de drempel verlaagt naar het aanhangen van andere theorieën.

3. Kwetsbare groepen

Mensen kunnen kwetsbaar zijn op basis van hun leeftijd, hun cognitieve vaardigheden, psychische gesteldheid of alcohol- en drugsgebruik⁸⁷. Zowel op straat als in gespreksituaties heeft de politie veelvuldig met kwetsbaren te maken. Zo vraagt de omgang met personen met verward gedrag tijd en aandacht, evenals de aanpak van huiselijk geweld. Het perspectief van - kwetsbare - slachtoffers heeft een prominente plek op de (beleids)agenda. De vraag is wat de gevolgen van de voorspelde economische crisis zullen zijn voor kwetsbare groepen.

Personen met verward gedrag

In het trendbeeld van vorig jaar werd aandacht besteed aan de problematiek rond personen met verward gedrag: de druk die dit legt op de capaciteit van de politie en de complexiteit in de samenwerking met zorg- en hulpverlening. Door de coronapandemie kwam deze problematiek extra duidelijk naar voren. Er was overdag geen of minder opvang en zorg en hulp waren veelal op afstand. Tijdens de intelligente lockdown was dit merkbaar, en vooral meer zichtbaar, in de wijken. Zo liet het aantal politiemeldingen 'overlast door persoon'⁸⁸ in de eenheid Amsterdam in april 2020 een piek zien (zie grafiek 3 in de inleiding). Uit een landelijke enquête onder 1.000 politieagenten kwam naar voren dat meer dan de helft van de agenten regelmatig meer geweld gebruikt bij personen in psychische crisis dan ze zouden willen⁸⁹. In augustus 2020 overleed een verwarde man in Amsterdam doordat de politie zich bij zijn arrestatie genoodzaakt zag te schieten.

Het totaal aantal incidenten⁹⁰ overlast door personen met verward gedrag⁹¹, dat in de afgelopen jaren elk jaar een gestage toename kende, ligt ook in 2020 hoger dan in 2019, zowel in Amsterdam als landelijk. Bauke Koekkoek, GGZ onderzoeker en lector 'Onbegrepen gedrag, Zorg en Samenleving'⁹², stelt dat het in ieder geval niet zo is dat mensen als gevolg van de pandemie een psychische stoornis ontwikkelen. De reden van de toename van het aantal incidenten is hem niet helemaal duidelijk, maar mogelijk hangt het samen met de verminderde beschikbaarheid van face-to-face zorg: *'Vooral mensen met ernstige problematiek, afhankelijk van hulpverleners, kwamen in de problemen'*⁹³. Onder dak- en thuislozen bevinden zich ook personen met verward gedrag. Nu het in 2020 rustiger is in de stad zijn de dak- en thuislozen zichtbaarder.

Landelijk is er een aantal concrete stappen gezet ter verbetering van de samenwerking rond personen met verward gedrag. Op 1 januari 2020 is de Wet verplichte ggz (Wvvggz) van kracht geworden. Deze voorziet in de mogelijkheid tot gedwongen zorg voor mensen bij wie een psychische stoornis leidt tot gedrag dat ernstig nadeel of gevaar veroorzaakt voor henzelf of anderen. De wet kent echter een lange procedure waardoor het lang kan duren voordat er sprake is van gedwongen zorg⁹⁴, onder meer door wachtlijsten bij justitie en achterstand bij de Rechterlijke Macht⁹⁵.

Psychiaters noemen de wet een 'kapotte wet' en een reparatiewet ligt voor in de Tweede Kamer⁹⁶. In oktober 2020 is het landelijk meldnummer Zorgwekkend gedrag (0800-1205) geïntroduceerd. Via dit meldpunt kunnen mensen die zich zorgen maken over een naaste of buurtbewoner dit melden bij zorgverleners in de buurt⁹⁷. De bedoeling is dat de politie hierdoor minder meldingen krijgt. Vanaf januari 2021 is een landelijk dashboard beschikbaar waarin politie, ambulance en GGZ direct kunnen zien waar een (nood)bed beschikbaar is. Dit zou het vervoers- en opnameprobleem van verwarde personen deels kunnen oplossen⁹⁸. Minister Grapperhaus zegt hierover: *'Want politiemensen zullen zich waar mogelijk altijd ontfemen over mensen met verward gedrag, maar ze moeten vervolgens niet met ze hoeven leuren'*⁹⁹.

In de eenheid Amsterdam wordt samen met partners gewerkt aan een sluitende aanpak¹⁰⁰ voor personen met verward gedrag waaronder terugkerende verwarde verdachten, potentieel gevaarlijke psychiatrische patiënten (PPPG), en potentieel gevaarlijke eenlingen (PGE). In de Amsterdamse werkwijze 'verwarde verdachten' wordt een verdachte meteen beoordeeld door een psychiater, zodat meer maatwerk in behandeling en strafafdoening kan worden geleverd. De verwachting is dat dit uiteindelijk leidt tot minder politiecontacten¹⁰¹. In 2021 start een pilot in het cellencomplex met een sociaal psychiatrisch verpleegkundige ter ondersteuning van deze werkwijze. De aanpak van personen met verward gedrag wordt veelal via pilots vormgegeven en met tijdelijke gelden gefinancierd. Daar maken betrokken professionals zich zorgen over omdat juist continuïteit en duurzaamheid van groot belang zijn richting de toekomst.

Huiselijk Geweld

Huiselijk geweld valt, net als de delicten diefstal/inbraak woning, straatroof en overval, onder de noemer High Impact Crime¹⁰². Het is ook de meest voorkomende vorm van geweld in de samenleving. Gemiddeld één op de drie geweldsmeldingen bij de politie betreft huiselijk geweld of kindermishandeling¹⁰³. Het aantal incidenten huiselijk geweld is jaar na jaar onverminderd hoog. In de afgelopen jaren wordt er aan de hand van de ontwikkelagenda 'Veiligheid Voorop' landelijk gewerkt aan verbetering van samenwerking en afstemming tussen alle bij huiselijk geweld betrokken organisaties.

Tijdens de coronacrisis maakten politie, Veilig Thuis, OM en de zorg- en hulpverleningsinstanties, evenals politici zich grote zorgen dat het aantal incidenten huiselijk geweld verder zou toenemen. Immers, door het thuiszitten is het risico op oplopende spanningen groot, zeker als mensen al te maken hebben met huiselijk geweld. Terwijl cliënten juist in deze tijd moeilijker te bereiken zijn. Daarnaast zijn er zorgen over personen die in deze periode voor het eerst met huiselijk geweld te maken krijgen: weten zij de zorg- en hulpverlenende instanties wel te bereiken?¹⁰⁴ Het aantal incidenten huiselijk geweld dat bij politie en andere instanties gemeld werd laat echter geen stijgingen zien. Ook uit het onderzoek 'Kwetsbare gezinnen in tijden van corona' van het Verwey-Jonker Instituut blijkt dat *'in gezinnen die het afgelopen jaar bekend waren bij*

*hulpverleners vanwege huiselijk geweld, er geen sprake was van een toename van geweld sinds de coronamaatregelen'*¹⁰⁵. Genoemd onderzoek is gepubliceerd in juni 2020. In januari 2021 is een rapport verschenen waarin het aantal slachtoffers van kindermishandeling tijdens de eerste lockdown hoger wordt geschat dan in een periode zonder lockdown¹⁰⁶. Deze toename heeft met name te maken met emotionele verwaarlozing van het onderwijs en getuige zijn van huiselijk geweld.

Enkele ontwikkelingen in de aanpak van huiselijk geweld zijn versneld doorgevoerd. Bij Veilig Thuis is het nu mogelijk via een chatgesprek een melding van huiselijk geweld en kindermishandeling te doen. Zo kunnen mensen die niet kunnen of durven te bellen vanuit huis toch om hulp vragen. In navolging van Frankrijk is het voor slachtoffers van huiselijk geweld nu ook mogelijk bij de apotheek om hulp te vragen als er geen andere mogelijkheid is. Door het codewoord 'masker 19' door te geven zal de apotheker Veilig Thuis inschakelen. Via de chatfunctie en het codewoord 'masker 19' is in Nederland inmiddels voor meerdere mensen hulp ingeschakeld¹⁰⁷.

Slachtofferzorg

De politie heeft als taak om slachtoffers zo goed mogelijk te informeren over hun zaak en de voortgang daarvan. Tot nu toe werden slachtoffers door alle instanties zoals bijvoorbeeld de politie, Slachtofferzorg Nederland en Openbaar Ministerie afzonderlijk geïnformeerd. Sinds kort is voor slachtoffers het portaal 'MijnSlachtofferzaak.nl' beschikbaar. Hier is de voortgang van de zaak in te zien met de bijbehorende correspondentie van alle betrokken instanties.

Minister Grapperhaus is bezig met een wetsvoorstel seksuele misdrijven waarin alle vormen van onvrijwillige seks strafbaar worden. Als iemand op grond van de feiten en omstandigheden behoorde te weten dat de ander de seks niet wilde, daar niet naar handelde of onvoldoende rekening hield met de positie van de ander, riskeert diegene straf¹⁰⁸. Nu krijgen slachtoffers nog vaak te horen dat er niet tot vervolging wordt overgegaan omdat dwang en/of opzet niet kan worden bewezen. De verwachting is dat met deze wet meer slachtoffers van verkrachting aangifte durven te doen en naar de politie stappen¹⁰⁹. Dit zal vrijwel zeker betekenen dat de politie meer aangiften te verwerken krijgt.

In juni 2020 verscheen het rapport 'Verschillende Perspectieven' van de Inspectie Justitie en Veiligheid¹¹⁰ over de bejegening van zedenslachtoffers door politie. De belangrijkste conclusie uit het rapport: zedenrechercheurs moeten meer aandacht hebben voor de behoeften en verwachtingen van zedenslachtoffers. De slachtoffers voelen zich vaak ontmoedigd aangifte te doen. Het aantal zedenzaken is de laatste jaren toegenomen, net als de complexiteit ervan. De werkdruk bij de zedenteams ligt hoog en de wachttijden zijn lang. Landelijk is er nu geld beschikbaar om 90 nieuwe zedenrechercheurs aan te nemen.

Mensenhandel

Op landelijk¹¹¹ en regionaal niveau is mensenhandel een aandachtspunt¹¹². Uit de laatste monitor van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel (NRM)¹¹³ blijkt dat het aantal meldingen van mensenhandel voorafgaand aan de pandemie (in 2019) flink was gestegen. Een verklaring hiervoor ligt waarschijnlijk in de enorme toename van het aantal buitenlandse slachtoffers van grensoverschrijdende seksuele en criminele uitbuiting dat tijdens hun asielprocedure een beroep deed op de B8-verblijfsregeling voor slachtoffers mensenhandel. In de periode 2015-2019 waren er in totaal 5.060 slachtoffers bij CoMensha, het landelijke Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel, gemeld.

De nationaal rapporteur maakt zich in het bijzonder zorgen over minderjarige slachtoffers die uit het zicht verdwijnen¹¹⁴ en over de verplaatsing van seksuele uitbuiting naar minder zichtbare sectoren. Dat is een zorg die in de eenheid Amsterdam herkend wordt door de geraadpleegde professionals. Ook zijn er zorgen bij onder andere de NRM¹¹⁵ over een toename van misstanden, onder invloed van corona, op de arbeidsmarkt waarbij arbeidsmigranten extra getroffen zullen worden.

Velen verwachtten¹¹⁶ dat onder invloed van de coronapandemie het slachtofferschap seksuele uitbuiting zou toenemen¹¹⁷. Het online aanbod van illegale prostitutie liet tijdens de eerste coronagolf een daling zien, maar daarna lag dat aanbod al snel weer op hetzelfde niveau als voor de coronacrisis¹¹⁸. Het vermoeden is dat gedwongen prostitutie doorgang vindt als voorheen.

De gemeente Amsterdam heeft de aanpak van seksuele intimidatie en seksueel geweld tegen meisjes en jonge vrouwen in februari 2020 als prioriteit aangemerkt. In het grijze gebied tussen vrijwillige en onvrijwillige seks kan sprake zijn van seksueel geweld en ook van seksuele uitbuiting¹¹⁹.

4. Dreiging van het onzichtbare

Het is de vraag hoe onzichtbaar cybercrime en ondermijning zijn ten tijde van de coronapandemie. Waar cybercrime juist veelvuldiger naar voren kwam, onder andere door toename van gedigitaliseerde criminaliteit, lijkt het erop dat ondermijning, buiten de in de paragraaf 1 (Dealen & schieten) behandelde drugseconomie minder prominent op de agenda stond en daarmee wat meer naar de achtergrond verdween. Maar zoals vaker bij zaken die zich onder de radar afspelen: schijn bedriegt.

Ondermijning

Ondermijning is al jaren een punt van aandacht en prioriteit binnen de politie, het OM en de gemeente(n) en zeker ook voor de andere samenwerkingspartners binnen het RIEC-AA¹²⁰. De focus ligt daarbij op de aanpak van de drugseconomie in de regio. Via een meervoudige en duurzame aanpak zetten de partners in op het vergroten van de weerbaarheid van burgers en ondernemers. In RIEC-verband is in 2020 een flinke impuls gegeven aan de gezamenlijke aanpak van ondermijning in de regio¹²¹. Naar verwachting zal dit in 2021 haar vruchten gaan afwerpen.

Bij ondermijning draait het om de vermenging van de onder- en bovenwereld: criminelen richten bijvoorbeeld bedrijven op om geld wit te wassen, en maken misbruik van vastgoed en bepaalde branches om criminele activiteiten te verhullen. Hierbij werken ze samen met partners in de bovenwereld, denk aan faciliteerders als belastingadviseurs en notarissen. Via de Citydeal 'Zicht op ondermijning' bundelen overheden en instanties als het CBS hun krachten om gelegenheidsstructuren en maatschappelijke weerbaarheid inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld wat betreft het misbruik van vastgoed en verdachte financiële transacties.

Een fenomeen dat als zeer ondermijnd wordt ervaren voor het functioneren van de rechtsstaat is het bedreigen van gezagsdragers vanuit kringen van de georganiseerde misdaad. Ook in 2020 werden advocaten, journalisten, OM medewerkers, bestuurders en andere gezagsdragers hiermee geconfronteerd. Zo werd in december 2020 bekend dat beide advocaten van de kroongetuige in het Marengo proces op een dodenlijst staan¹²².

Doordat het begrip ondermijning zo breed is, is niet altijd duidelijk waar op moet worden ingezet¹²³. Dit wordt versterkt door de beperkte informatiepositie, hoewel deze op specifieke locaties in de eenheid Amsterdam, zoals de bloemenveiling in Aalsmeer, verbeterd is. Eén van de grootste coöperaties van kwekers werkt samen met de RIEC partners binnen het project 'Weerbare Bloemenveiling' om meer zicht te krijgen op veelal onzichtbare fenomenen als fraude en witwassen¹²⁴ naar aanleiding van signalen dat de veiling wordt misbruikt voor drugshandel.

Op landelijk niveau wordt veel verwacht van het door minister Grapperhaus ingestelde Multidisciplinair Interventieteam (MIT) dat gericht is op ondermijning en het verstoren van criminele netwerken.

EncroChat

Begin juli 2020 werd bekend dat de politie¹²⁵ van 1 april tot 12 juni ongemerkt live heeft kunnen meelezen met versleutelde berichten van EncroChat, een bedrijf in cryptocommunicatie¹²⁶. Deze berichtendienst werd vooral gebruikt door criminelen. De ontsluiting van de EncroChat-data heeft tot juli 2020 al geleid tot de aanhouding van ruim 100 verdachten van zware feiten, de inbeslagname van meer dan 10.000 kilo drugs en tientallen wapens, en de ontmanteling van 19 drugslabs. Bovendien zijn vele geweldsmisdrijven, waaronder liquidaties, voorkomen¹²⁷. Ook de vondst van een martelkamer was een direct gevolg van het meelezen van de EncroChat-berichten.

De verkregen data bieden een ware schat aan informatie met betrekking tot georganiseerde misdaad en corruptie, waar de komende 20 jaar onderzoek naar kan worden gedaan. *'We weten nu nóg beter hoe ze te werk gaan: een ware gamechanger voor de opsporing'* zegt Andy Kraag, hoofd van de Dienst Landelijke Recherche¹²⁸.

Wijkagenten zagen in 2020 geen nieuwe ontwikkelingen op het gebied van ondermijning. Het aantal 'verdachte' winkeltjes blijft bijvoorbeeld gelijk¹²⁹. Verschillende personen geven aan dat ondermijning vraagt om een integrale aanpak met meerdere partners waaronder in RIEC-verband¹³⁰. Er zijn recent voorbeelden van goede samenwerkingsacties zoals de spookburgeractie in Amsterdam-Zuid¹³¹, 'Schijnwerper in de wijk' in Amstelveen en het project 'Scheerlicht' in Diemen. Hiermee wordt vooral meer zicht verkregen op spookbewoning, maar ook op drugspanden. Of hier werkelijk sprake is van een stijgende trend in spookbewoning is niet duidelijk, het is waarschijnlijker dat door de aandacht voor de problematiek meer zaken gevonden worden.

De angst bestaat dat door corona ondermijning een grotere kans krijgt. Waar gezonde ondernemingen relatief weerbaar zijn tegen criminele inmenging, kan de financiële druk door de coronacrisis worden vergroot. Als de kwetsbaarheid van bedrijven toeneemt, is er voor criminelen meer mogelijk¹³². Ook bestaat de mogelijkheid dat gemeenten ondernemers willen steunen, en om die reden soepeler om zullen gaan met het vergunningenbeleid¹³³. Voor ondernemers is dit een goed teken, want vergunningsprocedures gaan soms moeizaam, maar gemeentemedewerkers waarschuwen dat een versoepeling ook kansen biedt voor criminelen. De nieuwe BIBOB-wetgeving (sinds augustus 2020) zou meer mogelijkheden moeten bieden om foute investeringen te voorkomen¹³⁴.

De uitkomsten van een RIEC-enquête op sociale media laat zien dat rond 8% van de ondernemers uit verschillende branches (vooral horeca, toerisme en detailhandel) een aanbod heeft gehad van een onbekende investeerder. Opvallend is dat

men hier geen melding van heeft gedaan¹³⁵. Uit interviews blijkt dat de drempel om dit door te geven voor ondernemers zeer hoog is en dat het contact met de wijkagent hierin wordt gemist. Er zijn genoeg signalen, maar ze willen deze kunnen melden bij een persoon die ze kennen en vertrouwen, zoals de wijkagent¹³⁶. Ook vrezen ondernemers dat een melding op termijn zorgt voor meer regels of vergunningsvoorwaarden vanuit de gemeente.

Onderzoek laat zien dat dubieuze sponsoring van sportclubs aandacht vraagt¹³⁷. Dit speelt al langer, maar kan zeker in het kader van corona nog actueler worden. Er zijn casussen bekend waarbij sportverenigingen gebruikt worden door criminelen voor 'sociaal witwassen'. Het werkelijk witwassen van financiële middelen lijkt hierbij niet het primaire doel¹³⁸. De gemeente Amsterdam gaf aan dat het sluiten van een sportclub met criminele banden gevoelig ligt, gezien de maatschappelijke functie voor de jeugd, zeker ten tijde van corona. Maar sportclubs kunnen ook gebruikt worden om jonge aanwas te rekruteren¹³⁹. De KNVB geeft aan extra alert te zijn¹⁴⁰.

Cybercrime

Onder invloed van de coronapandemie heeft de digitalisering van de samenleving een enorme impuls gehad. En dat geldt ook voor criminelen. Naast een daadwerkelijke toename van het aantal incidenten, zijn er zorgen over de digitale kwetsbaarheid van de samenleving en de opportuniteitsstructuur voor gedigitaliseerde criminaliteit.

Experts uit de cybersecuritybranche geven aan dat bijvoorbeeld *ransomware* in *geavanceerde* vorm een vlucht kan gaan nemen. Daarnaast blijft slecht beveiligde software criminelen de mogelijkheid geven gebruik te maken van openstaande 'backdoors' en zijn er zorgen over de mogelijkheden die Artificial Intelligence (AI)¹⁴¹ aan criminelen biedt¹⁴².

Foto: Vriend in Nood fraude (cybercrimeinfo.nl)

Ook voor de pandemie was al duidelijk: 'Cybercrime is here to stay'. Het aantal aangiften en meldingen dat gerekend kan worden tot 'cybercrime in enge zin'¹⁴³ en 'gedigitaliseerde criminaliteit' blijft toenemen. In 2018 betrof dit nog circa 250 registraties voor de eenheid Amsterdam, in 2019 waren er 1.200 en voor 2020 stopte de teller pas op 2.670 registraties. De verwachting is dan ook dat dit aantal toe zal blijven nemen en er een verdere verschuiving zal zijn van offline naar online criminaliteit.

Volgens verschillende geïnterviewde experts maken criminelen de overstap van traditionele fraude naar cybercriminaliteit. In een onderzoek naar kenmerken van daders van 'cybercrime in enge zin'¹⁴⁴ wordt deze overstap onder jeugdige daders onderkend. Het delict dat de grootste toename kent ten opzichte van 2019 is de 'Vriend in Nood' fraude: van 41 in 2019 naar 321 in 2020. Deze stijging is mede het gevolg van de mogelijkheid om sinds april 2020 online aangifte te doen, maar ook een corona effect is niet uit te sluiten. Uit het Cyber Intel beeld Amsterdam (CIBA¹⁴⁵) blijkt dat ook sextortion, factuurfraude en fraude bankgegevens flink zijn toegenomen in vergelijking met de periode vóór de coronamaatregelen.

Er is de afgelopen jaren geïnvesteerd in de aanpak van cybercrime. Het is een geprioriteerd thema in het Regionaal Veiligheidsplan en het Jaarplan van de eenheid Amsterdam. De politie investeerde in het cybercrime team (CCT) en trok gespecialiseerde vrijwilligers, 'cyberspecials', aan als onderdeel van de cybercrimestrategie. Uit onderzoek van de CyberSafety Research Group¹⁴⁶ blijkt dat binnen de politie medio 2020 zowel de kennis van, als het kunnen herkennen van strafbare digitale gedragingen laag is. Recent heeft de korpsleiding opdracht gegeven de aanbevelingen uit dit onderzoek uit te werken.

Vanuit het Landelijk Operationeel Cybercrime Overleg (LOCO)¹⁴⁷ zijn tien cyber gerelateerde thema's verdeeld onder de verschillende eenheden om nader op te investeren qua kennis en aanpak. De eenheid Amsterdam heeft het fenomeen sextortion¹⁴⁸ opgepakt. Zij werkt hierin samen met hulpverlenende organisaties Helpwanted en Qpido, de gemeente Amsterdam en KPN.

Desinformatie, deepfakes en de 'infocalyps'

Aan het begin van de coronacrisis hebben zeker 50 anonieme twitteraccounts nepnieuws verspreid over corona in Nederland¹⁴⁹. Deze trekken onder andere de ernst van de coronacrisis in twijfel en verspreiden valse claims over medicijnen. Ook worden Facebookgroepen gemaakt om nepnieuws te delen¹⁵⁰. Onderzoek laat zien dat berichten met desinformatie over gezondheid wereldwijd in een jaar tijd ruim 3,8 miljard keer werden bekeken, met een piek tijdens de coronacrisis¹⁵¹. Volgens Nina Schick¹⁵² stevenen we af op een 'infocalyps', een samenleving waarin desinformatie en misinformatie wijdverspreid zijn en bevolkingsgroepen tegenover elkaar staan.

Hoewel deepfakes geen nieuw fenomeen zijn, zijn ze ook een grote verspreider van nepnieuws. Deepfakes zijn afbeeldingen, stukken tekst, audio- of videofragmenten die zijn aangepast of zelfs helemaal gegenereerd door kunstmatige intelligentie (AI). Het wordt echter steeds moeilijker om de authenticiteit vast te stellen. Een onderzoeker heeft aan 140 mensen een deepfake filmpje laten zien, hiervan twijfelden er slechts 8 van hen aan de echtheid van het filmpje¹⁵³.

In het afgelopen jaar zijn stappen gezet om verspreiding van nepnieuws tegen te gaan. Grote online platforms zoals bijvoorbeeld Facebook en Twitter verwijderen nu actief

nepberichten over onderwerpen als antisemitisme¹⁵⁴, racisme en de Amerikaanse verkiezingen. Facebook heeft de Amerikaanse president Trump begin 2021 zelfs voor onbepaalde tijd geschorst¹⁵⁵. Ook de Europese Unie presenteerde eind 2020 plannen in de strijd tegen nepnieuws: de grote online platforms moeten gebruikers uitleggen hoe hun persoonlijke aanbevelingen tot stand komen en hen de keus geven hiervan af te zien¹⁵⁶.

5. Gezag in de knel

De handhaving van nieuwe regels in een door de coronapandemie veranderde samenleving maakt dat het politiewerk nog meer dan anders onder de loep ligt bij het publiek. Er werd in die zin veel gevraagd qua professionaliteit en flexibiliteit van politiemedewerkers. Daarbij komt: de politiecapaciteit is schaars en met personeel dat uitstroomt en uitvalt vanwege corona(klachten) is de druk nog groter.

Politie en de samenleving

Handhaven in tijden van corona

Het contact tussen politie en burgers is in fysieke zin afstandelijker geworden door de coronamaatregelen. Politie-medewerkers werken waar mogelijk vanuit huis, en contacten aan de balie en bij mensen thuis worden beperkt. Corona heeft als katalysator gewerkt voor digitalisering van het politiewerk, onder meer via digitale spreekuren, en intensiever gebruik van sociale media¹⁵⁷. Naar alle verwachting zet deze digitalisering van het politiewerk door en zal ze ook worden vastgehouden door medewerkers vanwege de positieve ervaringen die ermee zijn opgedaan.

Tegelijkertijd is er een enorme behoefte aan handhaving in de openbare ruimte, in een samenleving waarin verhoudingen onder druk staan en die gekenmerkt wordt door spanningen en weerstand ten opzichte van nieuwe regels. Toezicht en handhaving waren bij de politie, aldus Terpstra en Salet, de afgelopen jaren op de achtergrond geraakt, maar de coronacrisis maakt het belang van handhaving door de politie duidelijk¹⁵⁸.

Waar het tijdens de eerste coronagolf op straat zeer rustig was en mensen zich conformeerden aan de nieuwe regels, veranderde dit in de loop van 2020. De maatregelen hielden langer aan dan verwacht en werden regelmatig veranderd. De soms diffuse regelgeving leidde tot verzet en vergde veel uitleg. Volgens sommigen was er daardoor soms sprake van verlegenheid in het handhaven¹⁵⁹. Typische veelvoorkomende 'corona-incidenten' betroffen personen die zich niet aan de mondkapjesplicht hielden en mensen die zich niet hielden aan de voorgeschreven groepsgrootte en 1,5 meter onderlinge afstand. Daarnaast waren er de illegale feesten en samenkomsten en deden corona -spugers, -hoesters en -dreigers hun intrede. De aanpak bestond uit aanspreken, informeren en waarschuwen en waar nodig sanctioneren. Ook voerde men regelmatig 'stevige gesprekken', werden er panden gesloten en lasten onder dwangsom uitgereikt.

De gemeentelijke handhavers, de boa's¹⁶⁰, zagen hun bekendheid het afgelopen jaar flink groeien. Zoals één van de respondenten het stelde: *'De coronacrisis heeft het begrip boa op de kaart gezet'*. Aan hen de taak om in de publieke ruimte *'de kleine norm'*¹⁶¹ te handhaven, waar de politie in beeld komt bij escalaties.

Met name in de stad Amsterdam is het aantal boa's enorm gegroeid en zijn ze de afgelopen jaren geprofessionaliseerd¹⁶². Boa's zijn een onontbeerlijke partner van de politie. Samen vormen zij de ogen en oren in de wijk. De onderlinge wisselwerking is evident. De onderlinge taakverdeling is regelmatig onderwerp van gesprek en volop in ontwikkeling¹⁶³.

In hun werk worden boa's en politiemensen regelmatig geconfronteerd met geweld. De boa's zagen de agressie tijdens hun werk in coronatijd toenemen en regelmatig escaleren. In september 2020 stonden er 80 boa's op de Dam om aandacht te vragen voor het toenemende aantal (heftige) geweldsincidenten¹⁶⁴.

Foto: Boa's betogen op de Dam voor meer verdedigingsmiddelen 16 september 2020 (ANP)

Beeldvorming

Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) komt naar voren dat het vertrouwen in de politie toenam: In 2019 heeft 61% (zeer) veel vertrouwen in de politie, ten opzichte van 55% in 2018¹⁶⁵. We zien echter ook dat de politie steeds meer onder een vergrootglas komt te liggen. Denk hierbij aan de discussies over geweld bij politieoptreden, etnisch profileren en corruptie. Agenten hebben het gevoel vaker aangesproken te worden door burgers over politieoptreden¹⁶⁶. Dat de discussies vaak respectvol verlopen, neemt niet weg dat sommige agenten het gevoel hebben zich te moeten verantwoorden voor dingen die niet goed gaan, terwijl ze er niet direct bij betrokken zijn¹⁶⁷.

De meerderheid van de klachten die de afdeling Veiligheid, Integriteit en Klachten (VIK) van de eenheid Amsterdam ontvangt van burgers over politieoptreden, betreffen bejegening door de politie op straat. Ook zijn er veelvuldig klachten over het niet opnemen van aangiften. Het afgelopen jaar neemt het VIK een toename waar van het aantal klachten¹⁶⁸. Men merkt dat er meer argwaan is richting gezag en daardoor ook meer kritiek op de politie. Ondanks dat de klachten over discriminatie en etnisch profileren een klein deel uitmaken van het totaal aantal klachten (minder dan 4% is de schatting¹⁶⁹) is ook hier een stijging waar te nemen¹⁷⁰. In de media wordt aangegeven dat deze te wijten is aan de toegenomen aandacht voor racisme in de samenleving¹⁷¹.

Dat agenten worden gefilmd tijdens de uitoefening van hun werk, en dat deze beelden gedeeld worden op sociale media, is een verschijnsel dat de politie al langer kent en waarmee men steeds beter leert omgaan. Maar er zijn uitingen van anti-politie sentiment die extremere en agressievere vormen aannemen zoals het zogenaamde 'doxing'¹⁷² waarbij persoonlijke gegevens online openbaar gemaakt worden. Het persoonlijk bedreigen en intimideren van politiemedewerkers komt steeds vaker voor¹⁷³. Inmiddels is er een handelingskader ontwikkeld om deze zaken aan te pakken¹⁷⁴.

Capaciteit binnen de politie

De korpsleiding van de Nationale Politie heeft het afgelopen jaar een dringende oproep gedaan om er nog meer dan anders 'samen voor te gaan staan' want: *'Iedereen is keihard nodig op de korte termijn om de basis van het politiewerk – het fundament van een veilige samenleving – op orde te krijgen en te houden'*¹⁷⁵. Het capaciteitsprobleem bij de politie is echter niet nieuw en is mede het gevolg van bezuinigingen de afgelopen jaren waardoor de instroom van nieuwe agenten laag is gehouden. Werving van nieuwe medewerkers en het aantrekken en behouden van gespecialiseerd personeel is ingewikkeld. Opleiden kost veel tijd en nieuw personeel is niet meteen inzetbaar. Bovendien gaan de komende jaren veel medewerkers met pensioen. Een structurele oplossing voor het capaciteitsprobleem is nog niet in zicht.

Door corona is de capaciteit verder onder druk komen te staan. Door een hoger ziekteverzuim en thuisquarantaine zijn de roosters op de basisteams vaak niet meer rond te krijgen. Bovendien zijn er in 2020 extra taken bijgekomen zoals handhaving van de coronamaatregelen: de afstandsregels, mondkapjesplicht en het vuurwerkverbod. Naast de coronataken vergt sinds de moord op de advocaat van de kroongetuige in 2019, het bewaken en beveiligen van personen en objecten veel tijd van politie. Ook het door minister Grapperhaus ingestelde Multidisciplinair Interventieteam (MIT), gericht op ondermijning en het verstoren van criminele netwerken, zal capaciteit vragen.

Binnen de eenheid Amsterdam wordt de schaarste in toenemende mate gevoeld. Dit is de reden dat de politie inzet op het herverdelen van capaciteit, waarbij de prioriteit ligt bij het versterken van de politiezorg in de wijken en op de basisteams. Het heeft onder meer geleid tot opheffing van het Integrale Horecateam (IHT) en het beperken van de openingstijden van een aantal politiebureaus in de loop van 2020.

In de nabije toekomst wordt de Dienst Infrastructuur (DI) gereorganiseerd en het Team Externe Dynamische Samenwerking (TEDS) opgeheven. Een deel van hun taken en werkzaamheden wordt overgedragen aan partners of ondergebracht bij de basisteams. Het gevaar bestaat dat kennis en expertise wegvloeien. Verschillende partijen hebben hun zorgen geuit over deze maatregelen. Zo is het GVB verontrust over het voornemen om de politiepost op het Centraal Station van Amsterdam op te heffen¹⁷⁶. In het najaar volgden berichten over het LHBTI-politienetwerk 'Roze in Blauw' dat in meerdere eenheden, waaronder in Amsterdam, veel van haar taken niet

meer kan uitvoeren. Het netwerk is daardoor minder zichtbaar en men is bang het vertrouwen van de doelgroep te verliezen¹⁷⁷.

Wijkagenten geven al langere tijd aan dat zij hun werk in de wijk niet meer naar behoren kunnen doen. Dit beeld wordt bevestigd in het inspectierapport van het ministerie van Justitie en Veiligheid 'Lokale handhaving door de politie'¹⁷⁸. De wijkagent wordt vaak ingezet voor andere taken zoals noodhulp en het begeleiden van demonstraties. *'De informatiepositie verzwakt, de politie loopt eigenlijk achter de feiten aan'*, zegt Peter Neuteboom, hoofdinspecteur bij de inspectie. *'Zeker in middelgrote steden en in landelijk gebied'*¹⁷⁹. In de eenheid Amsterdam herkennen niet alle wijkagenten dit beeld. Ze realiseren zich dat wijkagenten elders in het land soms veel meer noodhulp moeten leveren dan in Amsterdam. De kleinere gemeenten¹⁸⁰ binnen de eenheid Amsterdam geven wel aan te merken dat de informatiepositie van de wijkagenten afneemt doordat zij te veel taken op hun bordje hebben. In de gemeente Uithoorn werd door het gebrek aan politiecapaciteit en boa's besloten vanwege jeugdoverlast een extern beveiligingsbedrijf in te huren voor de avonduren¹⁸¹.

Onder invloed van het capaciteitsvraagstuk laait de kerntakendiscussie op: welke taken behoort de politie wel en niet op te pakken? Er zijn onder geraadpleegde professionals zorgen over de overhand die het incidentgerichte werk van de politie krijgt. Wat als daarmee specialistische kennis verdwijnt en context- en probleemgericht werken, vanuit een lange termijn visie, onmogelijk wordt gemaakt?

Eindbeschouwing

Met twee lockdown periodes als gevolg van een wereldwijde pandemie is 2020 met recht een uitzonderlijk jaar. Niemand had deze situatie een jaar geleden kunnen voorzien. In de woorden van de politiechef van de eenheid Amsterdam: *'In de ontstane onzekerheid moesten we varen in de mist'*¹⁸². Helder is wél dat deze wereldwijde crisis een enorme impact heeft op alle aspecten van de samenleving en daarmee ook op het politiewerk.

De criminaliteit- en overlastcijfers laten een trendbreuk zien ten opzichte van voorgaande jaren, met name tijdens de eerste lockdown. Het is niet onwaarschijnlijk dat deze cijfers na de pandemie terugkeren naar het niveau van voor de coronacrisis en we het jaar 2020 voortaan als een 'vreemde eend in de bijt' moeten blijven zien wat betreft het werkaanbod voor de politie.

De gedigitaliseerde criminaliteit vormt hierop een uitzondering. Met het thuiswerken als opgelegde norm voor nagenoeg heel werkend Nederland, speelt een nog groter deel van het dagelijks leven zich online af. De verschuiving van criminaliteit van de publieke ruimte naar 'het digitale' kreeg in 2020 een impuls en zal zich richting de toekomst door blijven zetten. Onder invloed van de coronapandemie is de leefwereld van burgers opgeschoven naar een overwegend digitale omgeving. In een advies aan de korpschef eind 2019 over de politiefunctie in de gedigitaliseerde samenleving gaven Welten e.a. aan dat de politie van oudsher gebieds- en fysiek gericht is, maar *'er is sprake van een nieuwe werkelijkheid onder invloed van digitalisering: deze is diffuus en laat zich moeilijk duiden'*¹⁸³. De politie zal ervoor moeten zorgen om ook in een gedigitaliseerde samenleving, bijvoorbeeld ten aanzien van cybercrime, de dienstverlenende organisatie te zijn die weet wat er speelt en waarbij burgers en bedrijven terecht kunnen¹⁸⁴.

De drugseconomie draait ondanks de coronapandemie door. Waar het geweld in de onderwereld geluwd lijkt onder invloed van corona, maar vooral ook vanwege het vergrote inzicht in de handel en wandel van de georganiseerde misdaad via de EncroChat-data, blijven de zorgen over geweld en wapengebruik onder jongeren bestaan.

Tijdens de pandemie kwamen oude en nieuwe tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen naar voren en nam zowel het online activisme als extremisme een vlucht onder invloed van (inter)nationale ontwikkelingen. Met corona als brandstof groeide het anti-overheidssentiment en verbond deze retoriek aanhangers van uiteenlopende ideologieën. Het is de vraag wat voor invloed de ontwikkelingen rondom het vaccinatieproces, de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen en de gevolgen van de Brexit gaan hebben op de polarisatie in de samenleving.

Ondermijning heeft onverminderd de aandacht van veiligheidspartners in de regio. De vermenging van de onder- en bovenwereld is niet alleen aanwezig binnen de drugseconomie maar ook in de horeca, retail en sport zijn risicovolle signalen waargenomen. De verwachting is dat de

economische gevolgen van de coronacrisis nieuwe mogelijkheden scheppen voor de onderwereld om zich in bepaalde branches of sectoren te vestigen.

Kwetsbare groepen kwamen tijdens de coronapandemie extra in de verdrukking. De zelfredzaamheid van kwetsbare burgers die normaal gesproken terug kunnen vallen op hulp- en zorgverleners en bestaande sociale structuren als dagbesteding en opvangvoorzieningen kwam in het geding. Er waren veel zorgen over sociaal isolement, toename van huiselijk geweld en slachtofferschap mensenhandel. De problematiek rond personen met verward gedrag speelt al veel langer maar werd, in het bijzonder tijdens de eerste lockdown, zichtbaarder.

Problemen rondom de schaarste van politiecapaciteit spelen al veel langer, maar de pandemie maakte deze extra duidelijk. Het 'capaciteitsvraagstuk' houdt volgens korpschef Henk van Essen de komende twee jaar aan¹⁸⁵. Dit betekent dat de politie harde keuzes moet maken en prioriteiten moet stellen. Op sommige vlakken was het door de coronapandemie rustiger in de eenheid Amsterdam (onder andere door het afgelasten van evenementen en daling van het toerisme), maar de verwachting is dat het aantal bezoekers weer zal aantrekken zodra de pandemie achter de rug is.

Om terug te komen op de vraag die in de inleiding werd gesteld: hebben we als politie te maken met een tijdelijke aanpassing of blijvende transformatie¹⁸⁶? Het antwoord is, zoals wel vaker, niet eenduidig. De verwachting is dat met het verdwijnen van de pandemie veel van het politiewerk met betrekking tot openbare orde en commune criminaliteit terug gaat naar 'normaal' en in dit geval: het niveau van 2019. Echter, de coronacrisis heeft ook gezorgd voor innovatie. De politie heeft unieke ervaringen opgedaan met digitale werkwijzen om contact te onderhouden met burgers. Volgens Terpstra en Salet is corona hiermee niet alleen een bedreiging en belasting, maar ook *'gelegenheid om de brede, lokale taken van de politie weer te doordenken en een nieuwe impuls te geven'*¹⁸⁷.

De getoonde flexibiliteit in werkvormen en organiseren van het werk laten zien dat de politie wendbaar is en kan zijn waar nodig. Zo is de digitale expertise en 'know how' binnen de organisatie gegroeid. Fysieke verbinding kon deels worden omgezet naar online verbinding met burgers, partners en elkaar. Het verdient aanbeveling deze vast te houden want in de nieuwe gedigitaliseerde werkelijkheid komt deze meer dan van pas.

Ten behoeve van de coronamaatregelen handhaafden politiemedewerkers op 'illegale feesten', de anderhalve metermaatregel en de mondkapjesplicht. Het einde van de pandemie lijkt nog niet in zicht en dus zal ook de komende tijd de nodige flexibiliteit van de politie gevraagd worden. Ook al kijkt zij, net als ieder in de samenleving, uit naar het moment dat van al deze maatregelen afscheid genomen kan worden.

Geraadpleegde bronnen

Rapporten

- AIVD (2020). *AIVD jaarverslag 2019*. Den Haag: Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.
- Boin, A., Nooy, K., & Velden, P. van der (2020). *Een verkeerde afslag. Een analyse van de 1 juni demonstratie in Amsterdam*. Amsterdam.
- Bruinsma, M., Ceulen, R., & Spapens, T. (2018). *Ondermijning door criminele 'weldoeners': Inventariserend onderzoek*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2020). *European Drug Report 2020: Trends and Developments*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gemeente Amsterdam (2020). *Aanpak binnenstad, uitvoeringsprogramma*. Amsterdam.
- Inspectie voor Justitie en Veiligheid (2020a). *Demonstraties in coronatijd. Informatievoorziening en besluitvorming door de politie voorafgaand aan en tijdens de demonstraties van 1, 2 en 3 juni 2020*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Inspectie Justitie en Veiligheid (2020b). *Verskillende Perspectieven, een onderzoek naar de taakuitvoering van zedenrechercheurs en hun bejegening van slachtoffers*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Inspectie van Justitie en Veiligheid (2020c). *Lokale handhaving door de politie*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) (2020). *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 53*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, NCTV.
- NTA (Nuance door Training en Advies) (2020). *Corona en problematisch complotdenken. Eerste kennismaking met vier bekende Nederlandse complotdenkers en hun belevingswereld*.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (NRM) (2020). *Slachtoffermonitor mensenhandel 2015-2019*. Den Haag: Nationaal Rapporteur.
- Politie eenheid Amsterdam, DRIO (2020). *Trendbeeld 2020. Voorbij de cijfers*. Amsterdam: Nationale Politie.
- Ridder, J. den, Josten, E., Boelhouwer, J. & Campen, C. van (2020). *De sociale staat van Nederland 2020*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Roks, R. & Broek, J. van den (2020). *Cappen voor Clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus School of Law.
- Steketee, M., Wildt, R. de, Compagner, M., Hoff, M. van der, & Tierolf, B. (2020). *Kwetsbare gezinnen in tijden van corona*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Terpstra, J. & Salet, R. (2020). *Politie in tijden van Corona. Over haar maatschappelijke opdracht in buitengewone omstandigheden*. Den Haag: Nationale Politie.
- Tops, P. & Tromp, J. (2020). *Nederland drugsland. De lokroep van het geld, de macht van criminelen, de noodzaak die te breken (en hoe dat dan te doen)*. Amsterdam: Balans.
- Wagen, W. van der, Zand-Kurtovic, E.G. van 't, Matthijsse, S.R., Fischer, T.F.C., (2019). *Cyberdaders: uniek profiel, unieke aanpak?* Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Welten, B.J.A.M., Dijk, A.J. van, Bruin, A.M. de, Hoogewoning, F.C., Kuijlaars, G.F.S.J., Luinenburg, L.O., Roest, D., & Zeijst, R.R.H. van (2019). *Politiefunctie en rechtsstaat in de gedigitaliseerde samenleving. Positionering in een meervoudige context. Advies aan de korpschef van politie*. Warmond: Commissie Welten-II.
- Zoeteman, J., Luik, S. van, Oudenaren, M. van, Post, L. van der, Schippers, M., & Dekker, J. (2019). *Pilot verwarde verdachten. Op het snijvlak van straf en zorg*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Beleidsstukken

- Ministerie van Justitie en Veiligheid, *Brief met de landelijke beleidsdoelstellingen voor de komende vier jaar (2019-2022) met onder meer ambities op de volgende onderwerpen: Ondermijning; Mensenhandel; Cybercriminaliteit (inclusief online seksueel kindermisbruik); Executie*, 14 november 2018.
- Politie Eenheid Amsterdam (2020). *Jaarplan 2021 eenheid Amsterdam*. Amsterdam: Nationale Politie.
- DRIO A&O Amsterdam (2020). *Cyber Intel Beeld Amsterdam 3^e kwartaal 2020*. Amsterdam: Nationale Politie. agora.portal.politie.local/sites/1626051226/SitePages/Team%20Cybercrime%20Amsterdam.aspx (politie intern, tabblad Cyberintel).
- Regio Amsterdam-Amstelland (2018). *Regionaal Veiligheidsplan (RVP) Regio Amsterdam-Amstelland 2019-2022*.
- Regio Amsterdam-Amstelland (in press). *Regionale Veiligheidsrapportage (RVR) Regio Amsterdam-Amstelland 2020*.

Geraadpleegde professionals (N = 55)

Politie Eenheid Amsterdam

PP&A: 6, VIK: 1, Wijkagenten: 6, Medewerkers basisteam: 5, BSO: 1, DRIO Tooi/ TCI: 2, DRIO RIK: 4, Landelijke eenheid A&O: 2, DRR: 1, Politievrijwilliger: 1. Ook hebben diverse collega's ons via de mail, telefonisch en in de wandelgangen getipt en van informatie en feedback voorzien.

Gemeenten regio Amsterdam-Amstelland

THOR: 2, OOV Amsterdam: 7, OOV Amstelveen: 2, OOV Diemen: 1, OOV Ouder Amstel: 3, OOV Uithoorn: 2, Handhaving Amstelveen: 2

OM: 3

Overige

Belangenvereniging ondernemers: 2, Vrije Universiteit Amsterdam: 2

Leescommissie

Onderzoekers en/of adviseurs van:

- Regionaal Informatie en Expertise Centrum Amsterdam Amstelland (RIEC-AA)
- Openbaar Ministerie / Arrondissementsparket Amsterdam (OM)
- Gemeente Amsterdam / Openbare Orde en Veiligheid (OOV)
- Gemeente Amsterdam / Actiecentrum Veiligheid en Zorg (ACVZ) en
- Gemeente Amsterdam / Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS)
- Gemeente Uithoorn/ Openbare Orde en Veiligheid (OOV)
- Gemeente Ouder-Amstel/ Openbare Orde en Veiligheid (OOV)
- Landelijke Eenheid, Analyse & Onderzoek
- Eenheid Amsterdam, DRIO
- Belastingdienst MKB Noordwest
- Douane Amsterdam
- FIOD Regio West

Colofon

Uitgave

Nationale Politie, eenheid Amsterdam
Dienst Regionale Informatie Organisatie
Team Analyse & Onderzoek

Postbus 2287
1000 CG Amsterdam

Datum

10 februari 2021

Versie

1.1 Definitief

Rubricering

Niet vertrouwelijk

Fotografie

ANP
W. Bijwaard
B. van Gogh

Copyright © 2021

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd op geautomatiseerde wijze opgeslagen of openbaar gemaakt in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Politie.

Eindnoten

- ¹ Terpstra & Salet (2020), p.7.
- ² Centraal Bureau voor de Statistiek (2020). Bevolking per gemeente: 2018, 2019, januari en november 2020. opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/
- ³ Gemeente Amsterdam (2020). 'Corona en de bevolkingsontwikkeling in Amsterdam' data.amsterdam.nl/specials/dataverhaal/corona-en-de-bevolkingsontwikkeling-in-amsterdam/d8efd02e-107e-4ef9-8c1d-d77826170508/
- ⁴ Parool.nl 'Corona schopt groei Amsterdam in de war', 17 augustus 2020. parool.nl/cs-b404e4c9
- ⁵ Gemeente Amsterdam (2020). *Factsheet Bezoekers in Amsterdam 2018-2019 en prognose 2020*. Amsterdam: gemeente Amsterdam.
- ⁶ Regionale Veiligheidsrapportage Amsterdam Amstelland 2020 (in press).
- ⁷ Bron: kubus Bluespot Basisproces Stuur, peildatum 6 januari 2021.
- ⁸ Politie melding: melding die bij politie binnenkomt via telefoonnummers 112 of 0900 8844, op datum melding. Bronsysteem: GMS.
- ⁹ Bron politiemeldingen: GMS middels tool Datadetective, peildatum 6 januari 2021.
- ¹⁰ Bron overlastincidenten: BVH middels tool Datadetective, peildatum 6 januari 2021. Definitie overlastincident: alle incidenten met de incidentcodes melding overlast jeugd (E35), overlast ivm alcohol / drugs (E38), overlast zwervers (E41), openbare dronkenschap (F010), geluidshinder horeca (M061), geluidshinder evenement (M062), geluidshinder overig (M22).
- ¹¹ Gemeente Amsterdam (2020). *Aanpak binnenstad, uitvoeringsprogramma*. Amsterdam.
- ¹² Parool.nl 'Minder erotische shows, ramen en budgethotels: zo wil Halsema de binnenstad aanpakken', 17 december 2020. <https://www.parool.nl/es-b0321b53>
- ¹³ Sheptycki, J. (2020). The Politics of Policing a Pandemic Panic. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 53(2) 157-173.
- ¹⁴ Sheptycki (2020), p.14.
- ¹⁵ Nationale Politie (2020). De impact van de coronacrisis. agora.portal.politie.local/sites/181001091529/literatuur%20map/politie/impact%20coronacrisis%20in%20de%20samenleving.pdf
- ¹⁶ Zie ook Tops & Tromp (2020).
- ¹⁷ Politie intranet 'De opmars van methamfetamine in Nederland', 15 januari 2020. intranet.politie.local/nieuws/1100/2020/januari/15/de-opmars-van-methamfetamine-in-nederland.html
- ¹⁸ NOS.nl 'Nederland is een knooppunt voor cocaïnehandel en daar lijkt weinig aan te doen', 15 december 2019. nos.nl/m/2314804
- ¹⁹ Parool.nl 'Gerekuteerd door drugsbazen: jongens uit Zuidoost laten zich verleiden door de belofte van snel geld', 2 december 2020. parool.nl/cs-be0bee0f
- ²⁰ Er is veel aandacht voor Amsterdam Zuidoost vanuit de Driehoek. Zo wordt in januari 2021 het masterplan Zuidoost gepresenteerd (meerjarige geïntegreerde aanpak gericht op jongeren in het stadsdeel).
- ²¹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2020), p 7.
- ²² Platform O 'Ondermijnt corona de ondermijnende criminaliteit', 24 juli 2020. platformoverheid.nl/ondermijnt-corona-de-ondermijnende-criminaliteit/
- ²³ Gemeente Amsterdam (2020) Factsheet Drugsgebruik in Amsterdam. assets.amsterdam.nl/publish/pages/959139/factsheet_et_drugsgebruik_in_amsterdam_2020_access.pdf
- ²⁴ Er zijn metingen verricht in maart, april en juli 2020.
- ²⁵ Geraadpleegde professionals.
- ²⁶ Politie.nl 'Hennep en illegaal vuurwerk in beslag genomen bij controleactie industriegebied Aalsmeer', 9 juli 2020. politie.nl/nieuws/2020/juli/9/05-hennep-en-illegaal-vuurwerk-in-beslag-genomen-bij-controleactie-industriegebied-aalsmeer.html
- ²⁷ Amstelveenweb 'Drugslabs ontdekt en ontmanteld in Noord-Holland', 19 juni 2020. amstelveenweb.com/nieuws-Drugslabs-ontdekt-en-ontmanteld-in-Noord-Holland&newsid=354583980
- ²⁸ AT5.nl 'Uitgebrand busje Amstelveen zat vol met vaten drugsafval', 10 juni 2020. at5.nl/artikelen/202528/uitgebrand-busje-amstelveen-zat-vol-met-vaten-drugsafval
- ²⁹ AT5.nl 'Burgemeester, politiechef en hoofdofficier: geen softdrugsverkoop meer aan toeristen in Amsterdam', 8 januari 2021. at5.nl/artikelen/206611/burgemeester-politiechef-en-hoofdofficier-geen-softdrugsverkoop-meer-aan-toeristen-in-amsterdam
- ³⁰ NRC.nl 'De beste drugslabs staan in Nederland', 12 oktober 2020. nrc.nl/nieuws/2020/10/12/de-beste-drugslabs-staan-in-nederland
- ³¹ Drugsadvies.nl (g.d.). Wanneer er geen vergunning of doktersrecept is, is het produceren, verhandelen en in bezit hebben van ketamine verboden. drugsadvies.nl/drugs/veranderende-drugs/ketamine
- ³² NOS.nl 'FIOD vindt 4,5 miljoen euro aan ketamine bij grote actie', 16 september 2020. nos.nl/m/2348593
- ³³ Politie.nl '360 kilo ketamine aangetroffen; grootste vangst ooit in Nederland', 4 december 2020. politie.nl/nieuws/2020/december/4/04-politie-treft-360-kilo-ketamine-aan-grootste-vangst-ooit-in-nederland.html
- ³⁴ Parool.nl 'Onderzoek: door litertanks is problematisch lachgasgebruik toegenomen', 26 november 2020. parool.nl/cs-bcd4bf38
- ³⁵ Regionale Veiligheidsrapportage Amsterdam Amstelland 2020 (in press).
- ³⁶ Parool.nl 'Amsterdam is bepaald geen moordstad. Laagste aantal gewelddoden in jaren', 30 december 2020. parool.nl/cs-b7a4f822
- ³⁷ Geraadpleegde professionals.
- ³⁸ Parool.nl 'Met granaten belaagde ondernemers meestal gelinkt aan criminelen', 30 juni 2020. parool.nl/cs-befa9da4
- ³⁹ Parool.nl 'Amsterdamse jongeren steeds vaker betrokken bij moord en doodslag', 30 september 2020. parool.nl/cs-bc1bf2f7

⁴⁰ NOS.nl 'Aantal minderjarige verdachten steekincidenten landelijk verdubbeld', 20 maart 2020. nos.nl/m/2327736

⁴¹ <https://amsterdamontwapent.nl/>

⁴² NOS.nl 'Kabinet wil messenverbod voor minderjarigen', 11 november 2020. nos.nl/m/2356171

⁴³ Ministerie van Justitie en Veiligheid (2020). *Actieplan Wapens en Jongeren*. Den Haag.

⁴⁴ OIS gemeente Amsterdam (2020). *Factsheet Jeud 2020*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.

⁴⁵ Trouw.nl 'Vriendelijke rappers met messen en vuurwapens', 1 april 2020. trouw.nl/cs-ba3b4a74

⁴⁶ Roks & Van den Broek (2020).

⁴⁷ Het CCV.nl 'Drillrap is niet de boosdoener van steekpartijen', 13 augustus 2020. hetccv.nl/nieuws/drillrap-is-niet-de-boosdoener-van-steekpartijen/

⁴⁸ Parool.nl 'Moeder drillrapper: 'Onze zwarte kinderen zijn bezig elkaar uit te moorden', 29 augustus 2020. parool.nl/cs-b9b5a23c

⁴⁹ AT5.nl, 'Rapper Turr-G maakt drill tegen geweld: 'Van belang dat jeugd weet wat wél gangster is', 3 november 2020. at5.nl/artikelen/205371/rapper-turr-g-maakt-drill-tegen-geweld-van-belang-dat-jeugd-weet-wat-wel-gangster-is

⁵⁰ Zie Netflix (2020) 'The social dilemma' en Arjen Lubach 'fabeltjesfuik', 18 oktober 2020. youtube.com/watch?v=FLoR2Spftwg

⁵¹ NBTC Holland Marketing (2020). *Verblijfstoerisme in Nederland in 2020. Verwachting verblijfstoerisme in 3 varianten*. data.maglr.com/929/issues/20339/276503/assets/downloads/verwachting_verblijfstoerisme_in_nederland_in_2020.pdf

⁵² Uit de Vakantiemonitor van het NBTC in november 2020. nbt.nl/nl/home/newsroom/tweede-coronagolf-heeft-grote-impact-op-vakantieplannen-2021.htm

⁵³ Naar schatting bestaat de branche voor de helft uit zzp'ers die in een keer zonder werk kwamen te zitten. Een groot deel van de festivalorganisatoren denkt dat zij het einde van het jaar niet gaan redden. Halsema waarschuwt dat door faillissementen het 'zeker voorstelbaar' is dat er een verschraving optreedt in het aanbod van evenementen in de stad'. at5.nl/artikelen/203040/halsema-komt-noodlijdende-evenementenbranche-tegemoet

⁵⁴ Rijksoverheid 'Het coronavirus en de horeca en evenementen' rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ondernemers-en-bedrijven/horeca

⁵⁵ Trouw.nl 'Black Lives Matter NL: Een losjes netwerk dat groeit en groeit', 13 juni 2020. trouw.nl/cs-b5c58b50

⁵⁶ AT5.nl 'Pand Black Archives beklad: 'Heel erg triest en beangstigend', 3 december 2020. at5.nl/artikelen/205962/pand-black-archives-beklad-heel-erg-triest-en-beangstigend

⁵⁷ In het jaarverslag van de AIVD was eerder dit jaar al te lezen dat rechts-extremisten 'zeer sterk reageren op de acties van antiracisme-activisten en daarbij aansluiting zoeken bij lokaal protesterende burgers. 'Dit heeft al verschillende malen tot (dreiging met) geweld geleid waarbij huisadressen van antiracisme-activisten worden gepubliceerd en worden bezocht of waarbij anti-Zwarte Piet-demonstranten worden belaagd, soms met deelname van groepjes voetbalhooligans.'

⁵⁸ NOS.nl OP3 'Dit is waarom ook jij nu meer complotten online ziet', 9 september 2020. nos.nl/m/2347513

⁵⁹ NTA (2020), p.4.

⁶⁰ Geraadpleegde professionals.

⁶¹ Nos.nl 'Terrorismebestrijder: meer polarisatie te zien sinds coronapandemie', 15 oktober 2020. nos.nl/m/2352448

⁶² OM.nl 'Politie en OM: stop met pedojagen', 13 november 2020. om.nl/actueel/nieuws/2020/11/13/politie-en-om-stop-met-%E2%80%98pedojagen%E2%80%99

⁶³ Trouw.nl 'Pizzagate, Deep State, 9/11 en corona: waarom complottheorie QAnon zo populair is', 3 november 2020. trouw.nl/cs-bc19b11b

⁶⁴ CCV-secondant.nl 'Burgers zetten steeds vaker de politiepup op', 9 februari 2020. ccv-secondant.nl/platform/article/burgers-zetten-steeds-vaker-de-politiepup-op

⁶⁵ Volkskrant.nl 'Bij de jacht op pedofielen lijkt alles geoorloofd', 20 november 2020. volkskrant.nl/cs-b2d22853

⁶⁶ Intern vertrouwelijk informatierapport politie eenheid Amsterdam.

⁶⁷ Het aantal gemelde demonstraties komt niet overeen met het daadwerkelijke aantal demonstraties. Er zijn demonstraties die niet gemeld worden of op andere wijze kenbaar worden gemaakt en niet alle gemelde demonstraties vinden ook daadwerkelijk plaats.

⁶⁸ Gemeente Amsterdam in: Politie eenheid Amsterdam, Trendbeeld 2020 (2019), p.8.

⁶⁹ Trouw.nl 'Deze mensen blijven vrouwen bij abortusklinieken confronteren: 'Zo'n twee a drie keer per week werkt het', 8 augustus 2020. trouw.nl/cs-b8ba3211

⁷⁰ Trouw.nl 'De Nederlander radicaliseert van links tot rechts', 16 oktober 2020. trouw.nl/cs-b65bc874

⁷¹ Telegraaf.nl '143 arrestaties bij verboden demonstratie Museumplein', 17 januari 2021. telegraaf.nl/nieuws/1336431165/

⁷² Inspectie voor Justitie en Veiligheid (2020a).

⁷³ Volkskrant.nl 'Kritiek op niet ingrijpen van burgemeester bij grote Black Lives Matter-betoging in Amsterdam, 1 juni 2020. volkskrant.nl/cs-b34ee186

⁷⁴ Boin, Nooy, & Van der Velden (2020).

⁷⁵ NCTV (2020).

⁷⁶ Trouw.nl 'Terrorisme-expert Beatrice de Graaf over aanslagen: er is sprake van copycat gedrag', 3 november 2020. trouw.nl/cs-b6f40a50a

⁷⁷ Volkskrant.nl 'Bedreigde Rotterdamse docent zit ondergedoken vanwege cartoon in klaslokaal', 5 november 2020. volkskrant.nl/cs-bd2d3e23

⁷⁸ Geraadpleegde professionals.

⁷⁹ Parool.nl 'Global Terrorism Index: rechtse terreur is bezig aan een opmars', 27 november 2020. [parool.nl/cs-b0f2d48d](https://www.parool.nl/cs-b0f2d48d)

⁸⁰ Nos.nl 'Zo gaat het eraan toe in rechtsextremistische chatgroepen', 2 januari 2021. nos.nl/m/2362778

⁸¹ Nos.nl 'Grapperhaus: Coördinator antisemitismebestrijding begint komend jaar', 13 december 2020. nos.nl/m/2360524

⁸² Nos.nl 'Joods restaurant in Amsterdam weer doelwit, nu beklad', 19 mei 2020. nos.nl/m/2334450

⁸³ Volkskrant.nl 'Nationaal Coördinator moet discriminatie en racisme breed gaan aanpakken', 9 december 2020. volkskrant.nl/cs-b24eed5a

⁸⁴ Geraadpleegde professionals.

⁸⁵ NPO Radio 1 'NCTV-topman Aalbersberg: Coronacrisis maakt extremisme zichtbaar', 28 december 2020. nporadio1.nl/politiek/28617-nctv-topman-aalbersberg-coronacrisis-maakt-extremisme-zichtbaar

⁸⁶ Geraadpleegde professionals.

⁸⁷ Werkinstructie politie: 'Herkennen kwetsbare personen'.

⁸⁸ Bron politiemeldingen overlast van/door persoon: GMS middels tool Datadetective, peildatum 6 januari 2021.

⁸⁹ Trouw.nl 'Burgers zijn in de war en de politie weet het ook niet meer', 14 oktober 2020. trouw.nl/es-baacf103

⁹⁰ E33 incidenten: incidenten overlast door verward/overspannen persoon.

⁹¹ Bron incidenten overlast door verward overspannen persoon (E33): kubus Bluespot Basisproces Incidenten, peildatum 6 januari 2021.

⁹² Dhr. Koekoek is lector aan de Hogeschool Arnhem Nijmegen en aan de Politieacademie.

⁹³ NRC.nl 'We krijgen nu niet allemaal ineens psychische stoornissen', 2 nov 2020. nrc.nl/nieuws/2020/11/02/we-krijgen-nu-niet-allemaal-ineens-psychische-stoornissen-a4018373

⁹⁴ Trouw.nl 'Burgers zijn in de war en de politie weet het ook niet meer', 14 oktober 2020. trouw.nl/es-baacf103

⁹⁵ Geraadpleegde professionals.

⁹⁶ Volkskrant.nl 'Flinke toename acuut gedwongen opnamen psychiatrie, experts wijzen naar 'kapotte wet', 1 september 2020. volkskrant.nl/es-bd48ef54

⁹⁷ Rijksoverheid.nl 'Staatsecretaris Blokhuis lanceert nieuw landelijk meldpunt Zorgwekkend gedrag: 0800-1205', 9 oktober 2020.

rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/10/09/staatsecretaris-blokhuis-lanceert-nieuw-landelijk-meldpunt-zorgwekkend-gedrag-0800-1205

⁹⁸ Trouw.nl 'Burgers zijn in de war en de politie weet het ook niet meer', 14 oktober 2020. trouw.nl/es-baacf103

⁹⁹ Volkskrant.nl 'Kabinet: landelijk 'dashboard' van veilige bedden voor mensen met verward gedrag', 7 november 2020. www.volkskrant.nl/es-bd7104b7

¹⁰⁰ Politie Eenheid Amsterdam (2020).

¹⁰¹ Zoeteman, J. e.a (2019).

¹⁰² Regio Amsterdam-Amstelland (2018).

¹⁰³ Mooy, A. (2019). Snel ingrijpen is noodzakelijk. *Politievakblad Blauw*, 16(4), 42-46.

¹⁰⁴ Lunchlezing Janine Jansen 'Geweld achter de voordeur ten tijde van Covid-19', 17 september 2020.

¹⁰⁵ Steketee e.a. (2020).

¹⁰⁶ Universiteit Leiden 'Tijdens lockdown meer slachtoffers kindermishandeling', 6 januari 2021. universiteitleiden.nl/nieuws/2021/01/tijdens-lockdown-meer-slachtoffers-van-kindermishandeling

¹⁰⁷ AD.nl 'Anoniem chatten bij huiselijk geweld: Extra mogelijkheid hard nodig', 25 mei 2020.

ad.nl/binnenland/anoniem-chatten-bij-huiselijk-geweld-extra-mogelijkheid-hard-nodig-a90bb982/

¹⁰⁸ Rijksoverheid.nl 'Nieuwe wet verlaagt drempel voor strafbaarheid verkrachting', 5 nov 2020. rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/11/05/nieuwe-wet-verlaagt-drempel-voor-strafbaarheid-verkrachting

¹⁰⁹ RTL Nieuws 'Wet aangepast: onvrijwillige seks wordt altijd verkrachting', 5 november 2020. rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/artikel/5194900/sekswet-nog-strenger-alle-vormen-van-onvrijwillige-seks-bestrafen

¹¹⁰ Inspectie Justitie en Veiligheid (2020b).

¹¹¹ Brief van de Minister van Justitie en Veiligheid van 14 november 2018, met de landelijke beleidsdoelstellingen voor de komende vier jaar (2019-2022) met onder meer ambities op de volgende onderwerpen: Ondernijning; Mensenhandel; Cybercriminaliteit (inclusief online seksueel kindermisbruik); Executie.

¹¹² Regio Amsterdam-Amstelland (2018), p.16 – 17.

¹¹³ NRM (2020).

¹¹⁴ NRM (2020), p.6.

¹¹⁵ NRM (2020), p.7.

¹¹⁶ Parool.nl Gedwongen prostitutie in hotels: 'Sommige mannen besprongen me meteen', 28 november 2020. parool.nl/cs-b72956ac

¹¹⁷ Gemeente Amsterdam (2020). Monitor Corona en ondernijning maart-juli 2020. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.

¹¹⁸ Eenheidsexpert mensenhandel Amsterdam.

¹¹⁹ Nationaal Rapporteur Mensenhandel, 'Gevangen in een web van seks, straatcultuur en geweld: maatwerk nodig voor meiden', 29 oktober 2020. nationaalrapporteur.nl/actueel/nieuws/2020/10/29/gevangen-in-een-web-van-seks-straatcultuur-en-geweld-maatwerk-nodig-voor-meiden

¹²⁰ Definitie RIEC-AA: Regionaal Informatie- en Expertise Centrum Amsterdam-Amstelland.

¹²¹ Nationaal Rapporteur Mensenhandel 'Gevangen in een web van seks, straatcultuur en geweld: maatwerk nodig voor meiden', 29 oktober 2020. rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondernijning/maatregelen-tegen-ondernijnende-criminaliteit

¹²² Advocatenblad.nl 'Advocaten Nabil B. ernstig bedreigd' 4 december. 2020.

advocatenblad.nl/2020/12/04/advocaten-nabil-b-ernstig-bedreigd/

¹²³ Boutelier, H., Steden, R. van, Eski, Y., & Boelens, M. (2020). Een einde aan ondernijning. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 19(1), 3-16.

¹²⁴ Jansen, A. (2019). Maffia tussen de bloemen. *Code Geel, Editie 6*.

magazines.riec.nl/codegeel/2019/06/bloemenveiling

¹²⁵ Politie.nl 'Politie keek live mee met chattende criminelen', 2 juli 2020. politie.nl/nieuws/2020/juli/2/11-live-meekijken-met-criminelen.html

¹²⁶ Nos.nl 'Al tientallen strafzaken na EncroChat-hack en het einde is nog niet in zicht', 18 december 2020. nos.nl/l/m/2361112

¹²⁷ Nationale Politie, Portefeuille Intelligence (2020). EncroChat in cijfers. *Scherp: Over intelligence gestuurd politiewerk*, 1(1), 32-33.

¹²⁸ Politie.nl 'Politie keek live mee met chattende criminelen', 2 juli 2020. politie.nl/nieuws/2020/juli/2/11-live-meekijken-met-criminelen.html

¹²⁹ Geraadpleegde professionals.

¹³⁰ CCV. 'Ondermijnende criminaliteit samen aanpakken', 3 juni 2020. ccv-secondant.nl/platform/article/ondermijnende-criminaliteit-samen-aanpakken

¹³¹ Intranet politie Amsterdam 'Multidisciplinaire spookburgeractie op de Zuidas', 9 september 2020. intranet.politie.local/nieuws/0500/2020/september/09/multidisciplinaire-spookburgeractie-op-de-zuidas.html

¹³² CCV 'Criminele inmenging in de coronacrisis', 15 juni 2020. ccv-secondant.nl/platform/article/criminele-inmenging-in-de-coronacrisis

¹³³ Geraadpleegde professionals.

¹³⁴ Geraadpleegde professionals.

¹³⁵ RIEC (2020). *Voortgangsbericht resultaten en conclusie bewustwordingscampagne corona en criminele weldoenerij*. Amsterdam: RIEC.

¹³⁶ Geraadpleegde professionals.

¹³⁷ Bruinsma, M., Ceulen, R., & Spapens, T. (2018). *Ondermijning door criminele 'weldoeners': Inventariserend onderzoek*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

¹³⁸ Spapens, T. (2020). De 'criminele sponsor' van het lokale Amateuervoetbal. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 10(2), 69-84.

¹³⁹ Geraadpleegde professionals.

¹⁴⁰ AD.nl 'KNVB bindt strijd aan tegen zwart geld bij amateurs: 'Onze mooie sport moet schoon'', 24 november 2020. ad.nl/sport/knvv-bindt-strijd-aan-tegen-zwart-geld-bij-amateurs-onze-mooie-sport-moet-schoon-a387b749/

¹⁴¹ AI wordt genoemd als onderdeel van de Vierde industriële Revolutie¹⁴¹. Het is de integratie van kunstmatige intelligentie (AI), robotica, het Internet of Things (IoT), 3D-printing, genetische manipulatie, quantum computing en andere technologieën.

¹⁴² Trend Micro Research (2020). *Malicious Uses and Abuses of Artificial Intelligence*.

¹⁴³ Definitie 'cybercrime in enge zin': strafbare feiten die gepleegd worden met ICT middelen en die gericht zijn op ICT middelen. *Gedigitaliseerde criminaliteit*: klassieke misdrijven die (mede) worden gepleegd met ICT als middel.

¹⁴⁴ Wagen e.a. (2019).

¹⁴⁵ DRIO A&O Amsterdam (2020).

¹⁴⁶ Jansen, J., Valkengoed, T., Veenstra, S., & Stol, W. (2020). *Level-up, Kennis voor politiewerk in een digitale samenleving*. Leeuwarden: Cybersafety Research Group.

¹⁴⁷ In het Landelijk Operationeel Cybercrime Overleg (LOCO) maken de teamleiders van de cybercrimeteams en de cybercrime Officieren van Justitie afspraken over de aanpak van cybercrime met betrekking tot eenheid overstijgende zaken en fenomeenonderzoeken.

¹⁴⁸ Sextortion is een vorm van misbruik van seksueel getint (beeld)materiaal, waarbij de redelijke vrees is ontstaan dat het (beeld)materiaal daadwerkelijk is verkregen door een ander en wordt bedreigd met de verspreiding en/of openbaarmaking van dit seksueel getinte (beeld)materiaal, teneinde iemand te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden dan wel vrees aan te jagen.

¹⁴⁹ Nos.nl 'Zeker vijftig accounts verspreiden nepnieuws over corona in Nederland', 21 augustus 2020. nos.nl/l/m/2344875

¹⁵⁰ Volkskrant.nl 'Eerst vreesden ze het virus, nu wantrouwen ze het vaccin. Wat beweegt antivaxers?', 14 november 2020. volkskrant.nl/kijkverder/v/2020/eerst-bang-voor-het-virus-nu-wantrouwig-over-het-vaccin-wat-beweegt-de-coronavaccinweigerars-v408380/

¹⁵¹ Avaaz (2020) 'Facebook's Algorithm: A Major Threat to Public Health', 19 augustus 2020. avaazimages.avaaz.org/facebook_threat_health.pdf

¹⁵² Volkskrant.nl 'Desinformatie-expert Nina Schick: Pak deepfakes aan nu het nog kan', 20 november 2020. volkskrant.nl/cs-bfcfa2f9

¹⁵³ Dobber, T., Metoui, N., Trilling, D., Helberger, N., & Vreese, C. de (2020). Do (Microtargeted) Deepfakes Have Real Effects on Political Attitudes? *The International Journal of Press/Politics*, 26(1), 69-91.

¹⁵⁴ Parool.nl 'Facebook gaat berichten met ontkenning Holocaust verwijderen', 12 oktober 2020. parool.nl/es-b7749cce

¹⁵⁵ Volkskrant Facebook trekt de teugels nog strakker aan en schorst Trump voor onbepaalde tijd', 8 jan 2020. volkskrant.nl/es-b0724291

¹⁵⁶ Nos.nl 'Europese plannen voor online platforms: meer openheid, strenger op inhoud', 15 december 2020. nos.nl/l/m/2360717

¹⁵⁷ Broekhuizen, J., Bervoets, E., Ferwerda, H., & Landman, W. (2020). Politie en corona. Lessen uit een onverwacht experiment. *Tijdschrift voor de politie*, 6, 11-16.

¹⁶⁹ Geraadpleegde professional van het VIK, gebaseerd op voorlopige jaarcijfers d.d. 30 november 2020.

¹⁷⁰ Politiedata laat zien dat de eerste negen maanden van dit jaar 30 klachten binnenkwamen ten opzichte van 16 over heel 2019 bij de eenheid Amsterdam. Bron: memo politie Bureau Management Informatie d.d. 22 oktober 2020: Klachtbehandeling Politie.

¹⁷¹ RTL nieuws 'Meer klachten over racistisch optreden agenten, politie erkent zelden schuld', 28 november 2020.

rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5199369/politie-discriminatie-klachten-racisme-etnisch-profileren

¹⁷² NOS.nl 'Hoe doxing een activistisch middel werd. Dit is pure naming and shaming', 18 augustus 2017. nos.nl/m/2188631

¹⁷³ Intranet politie 'Hoe te handelen bij bedreigingen?', 21 oktober 2020. intranet.politie.local/nieuws/0000/2020/oktober/21/hoe-te-handelen-bij-bedreigingen.html

¹⁷⁴ Politie en Openbaar Ministerie (2020). *Handelingskader Doxing (landelijke handelwijze)*. Politie intern document.

¹⁷⁵ E-brief over het capaciteitsvraagstuk van de Korpschef, d.d. 4 november 2020. Politie interne correspondentie.

¹⁷⁶ Parool.nl 'Grote zorgen om weghalen politiepost Amsterdam Centraal', 15 september 2020.

parool.nl/es-b38461ba

¹⁷⁷ NRC.nl 'Hoe het lhbt-politienetwerk Roze in Blauw steeds verder onder druk komt te staan', 5 oktober 2020. nrc.nl/nieuws/2020/10/05/lhbti-politienetwerk-roze-in-blauw-steeds-verder-onder-druk-komt-te-staan

¹⁷⁸ Inspectie Justitie en Veiligheid (2020c).

¹⁷⁹ NOS.nl 'Inspectie: politie verliest greep op de wijken', 1 september 2020. nos.nl/m/2346263

¹⁸⁰ Geraadpleegde professionals.

¹⁸¹ Geraadpleegde professionals.

¹⁸² Eindejaarsbericht Frank Paauw aan medewerkers van de eenheid Amsterdam. Mail d.d. 21 december 2020.

¹⁸³ Welten e.a. (2019), p 7.

¹⁸⁴ Welten e.a. (2019), p.56.

¹⁸⁵ Butijn, H. & Kloos, J. (2020). De stem van de politie wordt zeker gehoord. *Personeelsblad Politie*, 6(61), 26-30.

¹⁸⁶ Nationale Politie (2020). De impact van de coronacrisis. agora.portal.politie.local/sites/181001091529/literatuur%20map/politie/impact%20coronacrisis%20in%20de%20samenleving.pdf

¹⁸⁷ Terpstra & Salet (2020).